

Beteckning: _____



Institutionen för Humaniora och Samhällsvetenskap

Intressen i det internationella systemet

- En idéanalys av EU:s intervention i Somalia

Carolina Westin och Petra Östlund
Juni 2009

C-uppsats 15hp
Statsvetenskap

Politik och medier
Examinator: Rolf Jonsson
Handledare: Björn Hammar

Abstract

Lärosäte: Högskolan i Gävle

Avdelning: Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Ämne: Statsvetenskap

Arbetets art: C-uppsats

Titel: Intressen i det internationella systemet – en idéanalys av EU:s intervention i Somalia

Författare: Carolina Westin och Petra Östlund

Handledare: Björn Hammar

Termin: VT -09

The main aim of this study is to investigate which structural ideas that lies behind the European Union's marine operation Atalanta that has been put into motion to counteract piracy and robbery outside the coast of Somalia. In order to do this, we have with the use of the theory of weak states, intervention as well as sovereignty, investigated EU's document in the question with the use of the idea centered analytical method. The questions that has guided this study, lies both on an empirical and theoretical level. On the basis of a theoretical perspective we have investigated how the principle of sovereignty and thoughts on intervention affects the international community's handling of the potential problems in weak states. On the empirical level we investigated which conceptions and structural ideas that can explain EU's strategy in the set up and execution of operation Atalanta.

The study showed that the humanitarian ideal is the most prominent idea behind this operation. It also showed that there is a realistic view behind the operation. This view means that one always ought to win something on every operation one executes. Further more, we noticed that the principle of sovereignty ever since the Cold War had to stand back in favor of humanitarian interventions. This can be explained by the fact that human rights has become a stronger ideal. However, the question regarding when it is right and who has he right to intervene is still an object of discussion on both a theoretical level and from case to case.

Key words: intervention, weak states, sovereignty, Somalia, Atalanta, EU

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	2
1.1.1 Tidigare interventioner i Somalia.....	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar.....	6
2. Teoretiska perspektiv och tidigare forskning	7
2.1 Den suveräna staten och den svaga staten	7
2.1.1 Definitioner av den svaga staten	8
2.1.2 Den svaga staten och dess omvärld.....	9
2.2 Suveränitet.....	9
2.2.1 Svaga stater och suveränitet i Afrika.....	11
2.3 Intervention	11
2.3.1 Unilaterala och multilaterala interventioner	13
2.3.2 Humanitär intervention	14
2.3.3 Fredsbevarande interventioner	14
2.3.4 Interventioners legitimitet.....	16
3. Metod	18
3.1 Val av metod	18
3.1.1 Idéanalys.....	19
3.2 Tillvägagångssätt.....	20
3.3 Material	21
3.3.1 FN:s resolutioner 1814, 1816, 1838 samt 1846.....	22
4. Analys	23
4.1 Vad ska man göra och hur ska det gå till?	23
4.2 Argument för och rättfärdigande av operationen.....	28
4.3 Förväntade resultat och mål med operationen	32
4.4 Kontext och verklighetsbild.....	34
4.5 Beslutet om operation Atalanta i förhållande till FN:s resolutioner.....	37
5. Slutsatser och diskussion	39
Källförteckning	42
Tryckta källor	42
Elektroniska källor	43

1. Inledning

Den internationella politiken innefattar en rad stater som alla har territoriell suveränitet. Däremot finns det ingen formell makt som styr över dessa stater. Det är inte heller så att de olika staterna är likvärdigt starka i förhållande till varandra. Den amerikanske statsvetaren Francis Fukuyama menar att sedan det kalla kriget slut utgör svaga stater ett av de största problemen för den internationella ordningen. De problem som kan uppstå i svaga stater drabbar inte bara dessa stater internt, utan kan även utgöra problem för starka och demokratiska stater (Fukuyama 2004:ix). Enligt Paul-Simon Handy och Dunja Speiser finns det tre kriterier för att en stat ska kunna fungera någorlunda bra. Dessa är att staten ska ha våldsmonopol, att det finns fungerande offentliga tjänster för medborgarna samt att det råder politisk ordning inom staten. Den svagaste typen av stat enligt denna definition kallar de för kollapsade stater. I en sådan stat fungerar ingen av dessa tre kriterier och det kan till och med vara så att det aldrig funnits en fungerande stat i sådana länder. Somalia är enligt detta synsätt en kollapsad stat som inte har haft en fungerande centralregering på nästan 20 år (Dunja och Speiser 2007:149–152). Detta innebär att förutsättningarna för att upprätthålla den interna ordningen i landet och att kunna tillgodose invånarnas behov inte har varit de allra bästa. Förutom att det funnits interna stridigheter om vem som ska inneha den centrala makten i landet har Somalia också drabbats av svåra torkor vilket gjort att undernäringen bland befolkningen är stor (Mansbach 2000:73).

Sedan några år tillbaka har även sjöröveri utanför Somalias långa kuststräcka blivit ett allt större problem. Detta har inneburit att många utländska fartyg kapats och besättningar tagits som gisslan. De länder vars fartyg råkat ut för detta har reagerat på dessa aktioner och många stater skickar nu flottor och flygplan för att eskortera godstransporter och hjälpsändningar som ska passera Adenviken vid Somalias norra kust. Samtidigt är internationella aktörer även inblandade i en av orsakerna till att denna verksamhet startade. Det var från början somaliska fiskare som organiserade sig som en protest mot att fjärrfiskestater fiskade ut bestånden på de internationella vattnen precis utanför den somaliska kuststräckan (Proposition 2008/09:108).

En av de starkaste principerna i det internationella systemet är alla staters suveräna makt över det egna territoriet. Denna princip är problematisk inte minst på grund av det ojämlika styrkeförhållandet som råder mellan stater (Nye 2004:120). När det kommer till hur man från världssamfundets sida ska komma till rätta med de problem som en svag stat kan utgöra, både för den egna befolkningen och gentemot andra aktörer, finns en spänning mellan

suveränitet och intervention. Mitt i denna spänningpunkt finns frågan om vilken av principerna internationell lag och ordning och varje stats rätt till territoriell suveränitet som är överordnad (Nye 2004:221). Detta är en omtvistad fråga som det inte finns några klara svar på. Däremot är det viktigt att förstå vilka teorier och principer som kan ligga till grund för att man i vissa fall väljer att intervensera och då göra övergrepp på en stats suveränitet. De politiska idéer och antaganden som ligger till grund för ett sådant beslut är det som denna uppsats framförallt är intresserad av att undersöka.

Sedan det Kalla Kriget tog slut är multilaterala interventioner den vanligaste typen av intervention på den politiska arenan. Dessa innebär att det är fler än en stat som står bakom aktionen och brukar ofta kombinera rent humanitära intressen med intressen som på ett eller annat sätt gynnar de stater eller organisationer som deltar i operationen (Talentino 2005:26–27). En av de multilaterala interventioner som just nu satts in i Adenviken utanför Somalias kust är organiserad av EU och går under namnet operation Atalanta. Det som gör denna intervention speciell, är att Somalias övergångsregering själv har bett om hjälp för att komma till rätta med problemen utanför sin kust.

På denna undersöknings teoretiska nivå ligger de frågor som har med staters hantering av svaga stater i förhållande till spänningen mellan intervention och suveränitet att göra. På den empiriska nivån väljer vi att undersöka ett exempel på när man valt att intervensera för att stävja ett problem som finns i en stat som har ett mycket svagt styre. Därför blir uppsatsens empiriska mål att undersöka vilka premisser som kan tänkas ligga bakom EU:s multilaterala intervention i Somalia i syfte att förhindra det ökande sjöröveriet i Adenviken utanför landets kust.

1.1 Bakgrund

De problem som pågår utanför den somaliska kusten kommer i uppsatsen genomgående att kallas piratdåd eller väpnade rån. Enligt FN:s havsrättskonvention refererar termen piratdåd till överfall mot andra företag som sker på internationella vatten. När överfallen sker på territorial- eller inre vatten är det istället fråga om väpnade rån till havs. I denna uppsats har den distinktionen ingen avgörande betydelse, men eftersom man skiljer på begreppen i de dokument vi kommer att analysera, kan det vara av vikt att vara medveten om skillnaden mellan de båda (Proposition 2008/09:108 sid 5).

Somalias interna svårigheter har lett till att det pågått inbördeskrig i landet sedan 1978. Mellan 1997 och 2004 fanns det i princip ingen regering i landet utan rivaliserande krigsherrar och olika klaner styrde i olika regioner. År 2004 kom ett fredsavtal till stånd vilket

ledde till att man tillsatte en övergångsregering och ett övergångsparlament med representanter från de olika klanerna. Detta till trots fortsatte de interna stridigheterna. Samtidigt började islamiska domstolar i landet att organisera sig i Islamiska domstolarnas förbund (UIC) för att skapa en stat byggd på muslimska värderingar. 2006 tog UIC kontroll över huvudstaden Mogadishu och stora delar av södra Somalia vilket ledde till en viss stabilisering i landet. Men i december samma år fördrev etiopiska trupper tillsammans med den förra regeringens styrkor UIC från huvudstaden. UIC splittrades till mindre grupper med olika ledare och ett väpnat motstånd mellan grupperna och regeringen inleddes. Regeringen menar dessutom att UIC har kopplingar till Al-Qaida och har bett om internationell hjälp baserat på det (www.sakerhetspolitik.se).

Sedan mars 2007 har även den afrikanska unionen haft en styrka närvarande i Somalia för att stabilisera läget. Denna styrka som går under namnet Amisom har FN-mandat. Deras huvudsakliga uppgift är att skydda övergångsinstitutionerna och understödja politisk dialog. Under ledning av FN har samtal mellan övergångsregeringen TFG och oppositionen ägt rum i Djibouti vilket ledde fram till ett fredsavtal den 9 juni 2008. I slutet av oktober samma år enades parterna även om en samlingsregering och ett eldupphör som skulle ha trätt i kraft den 5 november. Problemet med avtalet är att alla oppositionella grupper inte deltagit i samtalen och att det finns väpnade grupper som ingen av parterna har full kontroll över. Läget i Somalia har förvärrats sedan avtalet. De etiopiska trupperna drog sig tillbaka från huvudstaden i början av 2009 och sedan dess är läget på vissa håll i landet något stabilare (Proposition 2008/09:108 sid. 3).

Den humanitära situationen i Somalia är mycket svår, dels till följd av stridigheterna i landet, men även på grund av torka och ökade livsmedelspriser. Ungefär 43 % av befolkningen är i akut nödhjälp, en siffra som har ökat dramatiskt det senaste året. Eftersom fattigdomen är så utbredd, är Somalia starkt beroende av bistånd. Och då en mycket stor del av befolkningen även lider av akut näringsbrist är det framförallt livsmedelsbistånd, samordnat av FN:s världslivsmedelsprogram (WFP), som kommer till Somalia nu. Möjligheterna för de humanitära organisationerna att arbeta har försvårats till följd av det instabila säkerhetsläget i landet (www.sakerhetspolitik.se).

Den allra största delen av WFP:s hjälpsändningar sker via sjövägen och det har blivit svårare att genomföra dessa sedan kapningarna utanför kusten ökat. Det finns flera olika grupper som utför piratdåd längs Somalias kust och de har alla olika strategier och kapaciteter. Anledningen till att sjöröveriet har ökat är förutom fattigdomen att det inte funnits någon fungerande centralregering i landet som haft kapacitet att skydda Somalias långa kust.

Enligt en expertgrupp från FN har även faktorer som arbetslöshet, miljöförstöring, låga inkomster och minskning av marina medel bidragit till att fler och fler organiserar sig i kapningsverksamhet. Det har dessutom pågått ett illegalt fiske under flera år vilket gjort att fiskebeståndet minskat och med det även inkomsterna för de somaliska fiskarna. Det var lokala fiskare som startade sjöröveriet för omkring tio år sedan genom att de organiserade sig och utförde attacker mot utländska fiskebåtar som fiskade illegalt utanför kusten. FN noterar att piraterna själva därigenom också rättfärdigar sin verksamhet. De menar att de har rätt att slå tillbaka mot fiskefartyg från framförallt Europa och Asien som bidrar till utfiskningen längs kusten. I juli 2005 kom en rapport från DFID (United Kingdom Department for International Development) som visar att det illegala fisket har stor inverkan på den somaliska ekonomin. Rapporten beräknade att Somalia förlorade ungefär 100 miljoner amerikanska dollar mellan år 2003 och 2004 till följd av illegalt fiske av tonfisk och räkor. Samtidigt påverkas också det inhemska fisket negativt av piratverksamheten eftersom de lokala fiskarna fruktar att de också ska bli anfallna om de ger sig ut på havet (Congressional research service 2009:5-7).

WFP:s hjälpsändningar eskorterades till en början av enskilda staters flottor men sedan september 2008 har EU genom den så kallade operation Atalanta samordnat vissa av dessa insatser.

1.1.1 Tidigare interventioner i Somalia

När den somaliske presidenten Siad Barre störtades efter 22 år som landets diktator, innebar det att den somaliska statens slutgiltiga kollaps. Detta medförde att ett anarkiskt tillstånd uppstod i Somalia med en mycket svår humanitär situation som följd.

USA ingrep i Somalia i december 1992 för att säkerställa matleveranser till den nödställda befolkningen. Den amerikanska interventionen var sanktioneras av FN och gick under namnet "Operation Restore Hope". Till en början gick den enligt planerna, men i juni 1993 rådde ett fullskaligt krigstillstånd mellan de amerikanska trupperna och en av de väpnade somaliska grupperna som försökte ta över makten i landet. Kulmen kom i oktober samma år när 18 amerikanska soldater dödades.

Operation Restoring Hope var en av de första humanitära interventionerna som genomfördes efter det Kalla Kriget. Eftersom syftet var att skydda befolkningen var operationen berättigad enligt internationell lag.

Att operationen urartade och slutade i ett misslyckande berodde, enligt Nicholas Wheeler, framförallt på tre saker. För det första var USA ovilliga att satsa på långsiktiga åtgärder som att bygga upp nationen. Wheeler menar att den här typen av intervention kräver sådana åtgärder. De accepterade heller inga egna förluster i kriget. Efter USA:s deltagande i Vietnamkriget, utarbetades en ny doktrin för landets krigsföring. Den innebar bland annat att den amerikanska armén skulle ge sig in i strider bara om risken för mänskliga förluster var minimala. Det tredje skälet till misslyckandet var att denna doktrin som låg till grund för hela operationen inte passade i den typen av läge som uppstod i Somalia (Wheeler 2002:203–206).

1.2 Syfte

Det internationella politiska systemet består, som vi tidigare nämnt, av en rad olika aktörer. Stater är en av de viktigaste aktörerna och det faktum att det råder obalans i hur starka eller svaga dessa stater är får inte bara konsekvenser inom gränser utan också utanför dem. De problem som finns längs Somalias kuster beror på en rad olika faktorer, men en av anledningarna till att Somalia inte själva kan komma till rätta med dem är att staten är svag. Problemet har inte bara påverkat Somalia och dess befolkning utan fartyg från många olika delar av världen har blivit kapade, vilket gör detta till ett problem för flera stater när det kommer till att kunna trygga säkerheten för sina egna medborgare.

Alla insatser som företas av utomstående aktörer i syfte att förändra situationen i ett område kan räknas som intervention (Nye 2004:204). Trots att det även funnits insatser från enskilda stater när det gäller att både skydda hjälpsändningar och handelsfartyg, är vi primärt intresserade av att undersöka de multilaterala insatser som företagits. Att de multilaterala åtgärderna blir mer intressanta i vår studie, beror på att det har blivit allt vanligare med multilaterala interventioner sedan det Kalla Krigets slut. Dessutom sägs sådana insatser ofta kombinera enskilda staters intressen med rent humanitära syften såsom att se till att de mänskliga rättigheterna följs i en stat.

EU är den enskilt största bidragsgivaren till Somalia i syfte att hjälpa landet att bygga upp en fungerande stat (<http://ue.eu>). Det har även samordnats en militär operation från EU:s sida för att ingripa i de problem som finns utanför Somalias kust. Eftersom den Europeiska Unionen har ett så uttalat engagemang och vilja att hjälpa Somalia är det därför intressant att undersöka vilka föreställningar och idéer som ligger bakom beslutet och genomförandet av denna operation. Enligt EU har operation Atalanta som syfte ”att bidra till

avvärijande, förebyggande och bekämpande av piratdåd och väpnade rån utanför Somalias kust” (2008/851/Gusp) Vi kommer att undersöka på vilket sätt, med vilka medel och motiv EU tänker sig lyckas med denna uppgift. Eftersom operationen inte är avslutad kommer det bli svårt att utvärdera de faktiska konsekvenserna av den. Däremot är det fullt möjligt, och även det primära syftet med denna studie, att undersöka de idéer som ligger bakom operationen. Dessa är kopplade till hur man ser på förhållandet mellan suveränitet och intervention i samband med svaga stater. Utifrån detta vill vi också analysera de strategier som valts i och med operation Atalanta.

1.3 Frågeställningar

Undersökningens huvudfokus är svaga stater och den teoretiska frågeställningen blir därmed

- *Hur förhåller sig suveränitetsprincipen och föreställningar om intervention till hur man i det internationella systemet hanterar problem som kan uppstå i svaga stater?*

Denna studie förutsätter att det finns ett samband mellan det faktum att Somalia är en svag eller kollapsad stat och de problem som de har utanför kusten. Vi kommer alltså i det följande se piratverksamheten och de väpnade rånen som ett exempel på ett problem som kan uppstå när en stat är svag.

Den empiriska frågeställningen som kommer att appliceras på undersökningens material riktar in sig på hur man genom multilaterala insatser vill komma till rätta med de problem som finns utanför Somalias kust. Eftersom vi valt att avgränsa oss till att undersöka EU:s strategier blir denna frågeställning:

- *Vilka föreställningar och idéer, kopplade till svaga stater, intervention och suveränitet, kan förklara och sägas ligga bakom EU:s strategi i upprättandet och genomförandet av operation Atalanta?*

2. Teoretiska perspektiv och tidigare forskning

De teoretiska perspektiv som valts som grund för den undersökning vi kommer att genomföra handlar om svaga stater, suveränitet samt intervention. Valet av dessa faller sig naturligt i en studie som syftar till att undersöka de idéstrukturer som ligger bakom den Europeiska Unionens beslut och genomförande av operation Atalanta. Om man, som Joseph S. Nye och Ted Gogote Badom, väljer att tolka begreppet intervention i en vid mening kommer man inte ifrån ett sådant resonemang i analysen av EU:s agerande utanför den somaliska kusten. Så länge världspolitiken består av stater som alla är tätt sammankopplade i olika säkerhetsmässiga och ekonomiska relationer, kan man se all inblandning i varandras affärer som någon form av intervention. Ofta är det också så att även om interventionen primärt är diplomatisk, existerar ofta någon form av militär beredskap och vice versa (Badom 1997:281).

Så länge det dessutom finns stater med olika styrkeförhållanden som spelar som aktörer på denna sammankopplade internationella politiska arena, kommer man heller inte ifrån resonemangen om staters olika styrkeförhållande i dessa relationer. Att vara medveten om de teorier som finns kring svaga och starka stater blir därför en förutsättning i den här typen av studier. Tätt sammankopplat med idén om staters förhållande till varandra och interventioner av olika slag, finns suveränitetens roll i besluten om vilken typ av interventioner man väljer att genomföra och varför. Att således ha med olika perspektiv på suveränitetens signifikans i världspolitiken och relationen mellan olika stater, faller sig naturligt. I det följande utvecklar vi dessa tre olika, men ändå sammankopplade teman.

Några av de teoretiska perspektiven handlar främst om problem med staten i allmänhet. Vår studie har behandlat ett enskilt problem som uppstått i en kollapsad stat. Detta till trots, har vi ändå funnit dem applicerbara på vårt empiriska problem.

2.1 Den suveräna staten och den svaga staten

Den internationella politiken innefattar en rad olika aktörer där nationalstater traditionellt har varit en av de viktigaste aktörerna. I och med den ökade globaliseringen som pågått de senaste årtiondena finns det de som menar att staternas roll blir mer och mer underminerad i förhållande till transnationella organisationer på olika nivåer. Men i dagsläget är stater fortfarande en viktig komponent i det internationella systemet och många av de konflikter som pågår världen runt sker i anslutning till nationalstaten på olika sätt (Nye 2004:284). Det

finns dock stora skillnader mellan de olika staternas styrkeförhållande. En av de största skillnaderna är den kapacitet som finns i de olika staterna. Starka stater är väldigt självständiga och kan driva mål som korresponderar med krav från det civila samhället. Kapaciteten handlar om en stats förmåga att använda medborgarnas resurser på det sätt som de önskar och har fungerande byråkratier. I en svag stat representerar byråkratierna snarare en liten del av befolkningens intressen, regeringen i dessa länder kan också lätt låta sig manipuleras av utomstående aktörer. Den här typen av stater brukar därmed också ha svårt att höja levnadsstandarden för sina medborgare (Mansbach 2000:72).

Francis Fukuyama menar att en av de viktigaste uppgifterna för det internationella samhället är att bygga upp stater som är svaga eller kollapsade. Anledningen till detta är att svaga stater många gånger utgör källan eller plattformarna för flera av de stora problemen som finns i världen idag. Dessa problem sträcker sig från narkotikahandel till AIDS och terrorism. De svaga staterna utgör både problem för sig själva men kan också vara ett problem för resten av världens stater. Som ett exempel på när svaga stater utgör ett säkerhetsproblem för starka utvecklade stater tar Fukuyama upp att det var möjligt för al-Qaida att planera attentaten den 11 september 2001 från Afghanistan (Fukuyama 2004: ix-xi).

2.1.1 Definitioner av den svaga staten

Det finns flera olika definitioner på vad som menas med en svag stat. När Paul-Simon Handy och Dunja Speiser definierar vad en svag stat är, utgår de från tre kriterier som de har för att identifiera en stat som fungerar. Dessa tre kriterier är att staten har våldsmonopol, att det finns fungerande offentliga tjänster för medborgarna samt att det råder politisk ordning. Med det sista kriteriet menar forskarna bland annat att det ska finnas ett visst mått av politiskt deltagande hos befolkningen och att de politiska institutionerna inom en stat är stabila (Handy och Speiser 2008:149–150). Utifrån dessa tre kriterier, delar de upp svaga stater i tre olika typer. Den första typen kallar de helt enkelt för svag stat. I en sådan stat finns det fortfarande våldsmonopol men båda eller något av de andra kriterierna saknas. Den andra typen kallar de för stater som är på väg att misslyckas, i dessa stater kan det finnas någon typ av legitimitet kvar och vissa av statens tjänster fungerar. Däremot har de ofta förlorat sitt våldsmonopol och de har tappat kontrollen över sitt territorium. Den tredje typen av svaga stater kallas för kollapsade stater. I sådana stater fungerar ingen av de tre ovanstående kriterierna och det statliga systemet har totalt kollapsat eller kanske inte ens någonsin funnits. Författarna menar att Somalia är ett exempel på denna typ av svag stat (Handy och Speiser 2008:152). Även

Fukuyama menar att det handlar om att det politiska systemet i staten saknar legitimitet vilket leder till att det inte finns någon kapacitet att implementera politiska beslut (Fukuyama 2004:130).

2.1.2 Den svaga staten och dess omvärld

Svaga stater utgör som sagt inte bara problem internt i staten, utan Fukuyama menar att framförallt sedan den 11 september har problemen med svaga stater slutat ses som enbart humanitära problem. Idag ser man alltmer att det även handlar om internationella säkerhetsproblem för världssamfundet i stort. Den bild som Fukuyama målar upp med detta är att det faktum att stater är olika utvecklade och starka i det internationella systemet är ett problem. Det är därför han menar att arbetet med att hjälpa till att bygga upp svaga stater är avgörande för att kunna uppnå en internationell politisk stabilitet. Enligt honom finns det tre viktiga aspekter när utomstående aktörer ska bistå i uppbyggandet av en kollapsad eller svag stat. Den första aspekten handlar om stater som upplevt exempelvis våldsamma konflikter vars politiska institutioner totalt kollapsat. Det första steget när man bygger en sådan stat är att hjälpa till med kortsiktiga lösningar som personal för att upprätthålla säkerheten och hjälpa till med teknisk expertis. Om staten blir stabiliserad genom denna första åtgärd, vilket inte är något som är helt säkert, går man vidare till det andra steget. Då handlar det mer om att långsiktigt bygga upp den statliga kapaciteten i ett land som är hållbar även när de utomstående aktörerna drar sig tillbaka. Den tredje fasen överlappar den andra och handlar om att göra punktinsatser i de institutioner som behöver stöd. Det finns dock flera problem med detta. Ett av dessa är frågan om hur mycket internationella aktörer kan lägga sig i en stats angelägenheter eftersom alla stater i världen innehar territoriell suveränitet.

2.2 Suveränitet

Suveränitetsprincipen går tillbaka till 1648 då den westfaliska freden satte stopp för det 30-åriga kriget i Europa. I och med detta fredsavtal grundlades synen att varje enskild stats suveränitet är en av de viktigaste grundpelarna i den internationella rätten. Det fanns ett tillägg till denna starka suveränitetsprincip, nämligen att den bara gällde så länge stater inte kränkte folkrätten. Många stater såg dock den internationella rätten mer som riktlinjer, och att den verkliga suveränitet som staterna innehade i princip var okränkbar (Nye 2004:120).

Suveränitet är med andra ord en överenskommelse i det internationella systemet. Om representanterna för världens stater inte gick med på den ”regel” som suveränitet innebär,

skulle denna princip inte heller kunna upprätthållas. Således bygger suveränitetsprincipens vara eller icke vara på att det internationella systemet reproducerar den i och med sina handlingar (Wheeler 2002:22).

Andrew Heywood skiljer på intern suveränitet och extern suveränitet. Den interna suveräniteten handlar om att det finns en politisk instans som har den slutgiltiga makten över beslut som rör den. Den externa suveräniteten handlar mer om statens suveränitet i det internationella systemet och är den typ av suveränitet som detta kapitel kommer att fokusera på (Heywood 2004:90).

En stats externa suveränitet kan respekteras även när det i landet inte finns någon klar bild över hur den interna suveräniteten ser ut. Heywood menar att den interna suveräniteten har fått allt mindre betydelse i det internationella systemet och att det snarare är den externa som är av intresse för internationella relationer. Detta beror på att många av dagens konflikter rör just respekten för olika staters externa suveränitet. Heywood menar att suveräniteten är grundläggande för att en stats medborgare ska kunna sörja för sina intressen. Han fortsätter sitt resonemang genom att säga att få en stat att säga upp sin suveränitet är detsamma som att be en människa att säga upp sin frihet (Heywood 2004:95–96). Barry Buzan och Ole Wæver skiljer också på intern och extern suveränitet. Men de menar att de är tätare sammankopplade än vad Heywood anser. De kallar de olika suveräniteterna för empirisk och juridisk suveränitet. Den empiriska suveräniteten uppkommer tack vare att det inom ett territorium finns institutioner som kan organisera och styra över människorna inom det området på ett legitimt sätt. Den empiriska suveräniteten kan bland annat erhållas genom stridigheter om makten där det system som fungerar till slut också erhåller legitimiteten. Därefter kommer den juridiska suveräniteten som innebär att staten även erkänns av det internationella samfundet och därmed även innehar internationell suveränitet (Buzan och Wæver 2001:221).

Francis Fukuyama har ett något annorlunda sätt att se på staters suveränitet. Han menar att det knappast är någon som anser att en stat alltid har total suveränitet. Problemen ligger snarare i när, varför och vem som har rätt att göra övergrepp på någon annan stats suveränitet (Fukuyama 2004:142). Därför anser Fukuyama att svagt styre också underminerar suveränitetsprincipen. Anledningen till det är att de problem som svaga stater genererar kan leda till att utomstående aktörer som också drabbas av dessa problem kommer att vilja ”lösa problemen” åt staten i fråga (Fukuyama 2004:129–130).

2.2.1 Svaga stater och suveränitet i Afrika

Ingen region i världen har så stor andel svaga stater som Afrika söder om Sahara. Ett av de viktigaste skälen till detta är enligt Buzan och Waever att de erhöll juridisk suveränitet innan de uppnådde den empiriska. Anledningen till det var i sin tur att många av dessa stater skapades och stöddes av det internationella samfundet. Att den juridiska suveräniteten var så starkt skyddad innan den empiriska ledde också till att det inte arbetades fram några regionala säkerhetsstrategier i Afrika (Mansbach 2000:72, Buzan och Waever 2001:222)

Eftersom staterna i Afrika är så svaga, delas makten ofta av olika grupperingar i samhället såsom olika folkgrupper. Dessa härrör från tiden före koloniseringen men då hela den afrikanska kontinenten förändrades så drastiskt av kolonialtiden, fungerar denna maktindelning dåligt i de allra flesta fallen. Ett av skälen till det är att fenomen som handel och slaveri även medförde en total förändring av maktbalansen mellan olika folkgrupper (Buzan och Waever 2001:220).

Som en följd av att det westfaliska suveränitetssystemet inte fungerar på samma sätt i Afrika som i andra delar av världen, ser konfliktmönstret också lite annorlunda ut. För det första är de flesta konflikter inte mellanstatliga utan interna. Däremot är dessa interna konflikter knutna till ett större geografiskt område som inte tar hänsyn till nationsgränserna. Detta mönster har bidragit till att så många av dessa konflikter både är svårlösta och pågår väldigt länge. Eftersom många av staterna söder om Sahara är så svaga, behövs väldigt lite inblandning från utomstående aktörer för att göra en stor skillnad i den statliga strukturen i dessa länder. Däremot, menar Buzan och Waever, att det krävs väldiga resurser för att återställa de problem som skapades i och med koloniseringstiden (Buzan och Waever 2001:224, 245).

2.3 Intervention

En av de starkaste principerna i FN-stadgan är icke-våldsprincipen. Denna princip kom till stånd efter att 49 stater undertecknade FN-stadgan i San Fransisco 1945. Stadgan säger att enskilda stater inte har rätt att bruka våld mot varandra. Men samtidigt finns undantag från denna princip, om det till exempel handlar om självförsvar, stärkande av mänskliga rättigheter eller för den kollektiva säkerhetens skull (Nye 2004:221). Många gånger handlar dessa aktioner om interventioner av olika slag. Joseph S. Nye menar att all inblandning i en stats inre angelägenheter kan klassificeras som intervention. Detta är den bredaste definitionen av vad intervention innebär. Andra anser att det bara är fråga om intervention när man kan tala

om att det förekommer tvång eller våld från en utomstående aktör för att få till förändring i en stat. Denna definition går enligt Nye att applicera även på den bredare definitionen. Det är bara fråga om olika grader av tvång, där exempelvis ett tal som hålls av en ledare i syfte att påverka folket eller de styrande i ett annat land att agera på ett visst sätt skulle innebära den svagaste typen av tvång. Därefter kommer åtgärder som exempelvis ekonomiskt stöd till oppositionen i landet, begränsad militär inblandning eller fullskalig militär invasion. Den sistnämnda har den starkaste graden av tvång inom ramen för intervention (Nye 2004:204–205).

Det finns olika sätt att se på hur världspolitiken fungerar. När det kommer till olika synsätt på interventioner, gör Nye en åtskillnad på hur realister, kosmopoliter respektive statsmoralister ser på detta fenomen. Det realistiska synsättet menar att det viktigaste i världspolitiken är att det råder fred och ordning. Med detta synsätt är det viktigt att maktbalansen upprätthålls. I de fall det är berättigat att intervensera enligt realisterna, är bara då det finns uppenbara fördelar även för det egna samhället. Kosmopoliterna fokuserar snarare på rättvisa och anser att man inte får glömma att samhället består av individer. Individuell rättvisa och mänskliga rättigheter blir därför viktiga ideal att upprätthålla. Statsmoralisterna fokuserar mest på stater och folks självstyre. Man menar att det är stater som utgör det politiska livet och att det mellan dessa stater måste finnas vissa bestämda regler som upprätthåller den internationella rätten. Eftersom staterna ses som centrala i politiken blir därför suveränitet en av de viktigaste principerna att upprätthålla enligt detta synsätt (Nye 2004:43–36, Wheeler 2002:51).

Den globala ekonomin är en av de faktorer som utgör utmaningar för den territoriella suveräniteten som traditionellt gällt nationalstater inom deras egna gränser. Att hävda att varje stat har rätt till sitt eget område och allt som försiggår där är idag väldigt svårt att göra då det alltid förekommer utomstående aktörer som på ett eller annat sätt har intressen i olika stater. Det blir därför också svårt att hävda att utomstående aktörer aldrig skulle ha rätt att ge sig in i interna problem som kan uppstå i stater (Badom 1997:43). Det är heller inte så att det går att dra någon skarp linje mellan interventioner som syftar till att stärka mänskliga rättigheter i ett land och de som snarare syftar till att säkra olika staters intressen i förhållande till landet som interveneras (Fukuyama 2004:132).

2.3.1 Unilaterala och multilaterala interventioner

Sedan det Kalla Krigets slut har interventioner blivit allt vanligare i världspolitiken. Det är framförallt de multilaterala interventionerna som har blivit fler. En av orsakerna till detta är att den terrorbalans som rådde mellan USA och Sovjet gjorde att FN:s möjligheter att besluta om interventioner var mycket begränsade. FN:s säkerhetsråd består av tio medlemmar varav fem är permanenta. Dessa fem är USA, Ryssland, Kina, Storbritannien och Frankrike. För att ett beslut om intervention ska kunna tas, måste nio av medlemmarna vara för och inte en enda av de permanenta vara emot. Eftersom USA och dåvarande Sovjet ofta hade motsatta intressen var det under det Kalla Kriget vanligt att dessa båda lade in sina veton, vilket omöjliggjorde många ingripanden från FN:s sida (Talentino 2005:26, Doyle 2001:228).

Skillnaden mellan unilaterala och multilaterala interventioner är att den unilaterala interventionen oftast genomförs av primärt en stat mot en annan, medan den multilaterala genomförs av flera stater eller organisation bestående av medlemmar från många olika stater. Talentino beskriver att det finns primärt två olika typer av unilaterala interventioner. Den första typen baseras på makt och säkerhet på det sättet att den handlar om att en stat vill förbättra sin strategiska position i det internationella systemet. Denna typ ligger nära de realistiska argumenten för intervention. Den andra typen av unilaterala interventioner är när en eller två stater intervenerar å en regional organisations vägnar eller enbart för att stärka fredsbevarande i en stat eller för att lösa en konflikt i ett område (Talentino 2005:27).

Multilaterala interventioner syftar oftast till att jobba med förändring av relationen mellan stat och medborgare i det område man intervenerar. Oftast sätts de multilaterala insatserna in efter att en stor förändring redan skett och därför arbetar man i interventionen för att förändringen ska bli så gynnsam och smidig som möjligt för alla parter. De multilaterala interventionerna brukar också uppmuntra till en förändring av vilka som styr nationen som det interveneras i. De är också vanligen både öppna och direkta aktioner bland annat tack vare att både stater, inomstatliga organisationer (IGO:s) och icke-statliga organisationer (NGO:s) är inblandade. Oftast jobbar både NGO:s och IGO:s för att interventionen ska bidra till en mer liberal politisk agenda (Talentino 2005:31–32).

Trots att multilaterala interventioner har blivit allt vanligare och att de etiska argumenten är allt viktigare för att försvara interventioner idag, finns fortfarande de realistiska idealen och argumenten för intervention kvar. Det såg man inte minst vid USA:s invasion av Irak där man i och för sig sökte ett multilateralt godkännande av FN, men när man inte fick det så bestämde man sig för att ändå genomföra operationen (Talentino 2005:36).

2.3.2 Humanitär intervention

Humanitära interventioner sätts framförallt in när en regering väntar de statliga resurserna mot det egna folket eller när staten kollapsat och laglöshet råder (Wheeler 2002:27). En humanitär intervention syftar således i första hand till att stärka de mänskliga rättigheterna och de demokratiska idealen i ett land (Agrell och Alcalá 1997:16). Efter det Kalla Krigets slut blev det å ena sidan viktigare att respektera varje stats suveränitet eftersom det växte fram flera nya självständiga stater. Men å andra sidan inkorporerades även tanken om att alla suveräna stater även måste styra sina medborgare i enlighet med de mänskliga rättigheterna (Doyle 2001:229).

Den 20 april 1994 antog europaparlamentet en resolution om humanitära interventioner. Denna handlade bland annat om att det är rättfärdigt för stater eller organisationer att genomföra en humanitär intervention om det pågår svåra övergrepp på de mänskliga rättigheterna i ett område. Europaparlamentet definierar humanitära interventioner som "the protection, including the threat or use of force, by state or group of states of the basic human rights of persons who are subjects of and/or residents in another state." (*Official journal of the European Communities*, nr C 128/225 citerat i Zanetti 2001:204). Enligt Veronique Zanetti bidrar denna formulering till att se humanitär intervention som en plikt av medlemmarna i det internationella samfundet att ingripa när övergrepp mot de mänskliga rättigheterna förekommer. Hon ser detta som en kontrast mot tidigare ideal som snarare menade att interventioner kan ses som mer eller mindre rättfärdiga undantag till den generella principen om ickeintervention (Zanetti 2001:205). Nicholas Wheeler lägger till denna bild att det finns ett ideologiskt problem i frågan om humanitära interventioner. Man kan se militär humanitär intervention som det enda sättet att skydda övergrepp på mänskliga rättigheter i en stat och mena att humanitära interventioner därmed rättfärdigas. Inbyggt i detta resonemang finns en tanke om att mänskliga rättigheter är viktigare att skydda än suveränitetsprincipen och idealet om ickeintervention. Det är dock fortfarande en fråga som debatteras och vilka principer som står över de andra avgörs fortfarande från fall till fall (Wheeler 2002:1).

2.3.3 Fredsbevarande interventioner

De amerikanska forskarna Michael W. Doyle och Nicholas Sambanis genomförde 2000 en teoretisk och kvantitativ studie för att undersöka när och hur internationellt fredsbygge efter konflikter varit framgångsrikt och när det misslyckats. En del av denna studie är av intresse för den undersökning som har genomförts i detta arbete.

I den första delen av denna studie tecknar de en teoretisk fond för den kvantitativa studien som jämför 124 interna konflikter som pågått sedan det andra världskriget. De utgår från en teoretisk definition av fredsbevarande som menar att sådana insatser måste arbeta med källorna till interna konflikter och bygga upp den lokala kapaciteten i landet för att komma till rätta med konflikter som kan uppstå efter att ett fredsavtal är undertecknat. Att bygga upp starka statliga institutioner, ett bredare politiskt deltagande, genomföra jordreformer och stärka respekten för etniska olikheter är exempel på sådana åtgärder. I pluralistiska samhällen är konflikter oundvikliga. Målet med fredsbevarande insatser är att bygga upp institutioner och handlingsplaner som kan ta tag i dessa konflikter innan de blir våldsamma. Ofta finns det olika grupperingar som strider mot varandra i en kollapsad stat. Att besegra en av dessa grupperingar kan lösa problemet, men oftast krävs samförstånd mellan parterna för att få till en långvarig fred (Doyle och Sambanis 2000:779-780).

Utgångspunkten de har i den kvantitativa studien är, att trots att alla konflikter ser olika ut, finns tre aspekter som alltid bör beaktas i en fredsbevarande strategi. Den första är att man måste identifiera de specifika orsakerna till varje konflikts ursprung. Detta medför bland annat att man då får förståelse för hur djupt rotad fiendskapen är. Vidare bör man undersöka områdets egen kapacitet att lösa konflikten och skapa förändring. Slutligen menar de att man måste veta exakt i hur stor utsträckning det internationella samhället är beredda att bistå i arbetet för förändring. Dessa tre aspekter är ömsesidigt beroende av varandra. Om exempelvis grunderna till en konflikt är djupa och går långt tillbaka, kräver det ett större engagemang från det internationella samhället och att den lokala kapaciteten för att själva skapa förändring är stark (Doyle och Sambanis 2000:781-782).

De främsta resultaten denna studie producerats av intresse för vår undersökning, var att om syftet är att få ett slut på våld i en stat, kan muskelkraft vara den effektivaste typen av intervention. Att utomstående stater genomför en militär intervention i kombination med att fiendskapen mellan de rivaliserande grupperna inte går så djupt kan många gånger vara mer effektivt än att landet själva har stor kapacitet att ingripa i konflikten. Om syftet däremot är att bygga upp ett väl fungerande demokratiska land på längre sikt, är däremot finansiellt stöd och FN:s fredsoperationer mer effektiva (Doyle och Sambanis 2000:795).

2.3.4 Interventioners legitimitet

Oavsett vilken typ av intervention som företas i en konflikt, kan man bedöma dess legitimitet på olika sätt. Med en klassiskt realistisk syn på världspolitiken skulle det inte spela någon roll huruvida en intervention är moraliskt försvarbar eller inte. Men etiska aspekter av åtgärder som företas av olika internationella aktörer har ändå blivit alltmer viktiga i takt med att mänskliga rättigheter blir ett starkare ideal i världspolitiken (Nye 2004:207). Vissa anser att det bara går att rättfärdiga interventioner som syftar till att stärka de mänskliga rättigheterna i ett land. Francis Fukuyama menar dock att det är mycket svårt att dra en skarp linje mellan sådana humanitära interventioner och de som primärt syftar till att avvärja säkerhetsrisker mot andra stater och regioner. Ofta kan det vara fråga om både och. Han menar också att det inte finns någon logik i resonemanget om att det skulle vara mer rättfärdigt att försvara andra än att försvara sig själv. Han anser vidare att en stat som gör övergrepp på mänskliga rättigheter många gånger också är för svag för att förhindra att andra typer av säkerhetshot uppstår (Fukuyama 2004:132).

För att avgöra om en intervention är rättfärdig eller inte, bör man undersöka dess mål, medel och konsekvenser. Nye understryker att det är viktigt att ta hänsyn till samtliga tre när man gör bedömningen, bortser man från någon av dem riskerar bedömningen nämligen att bli skev. Exempel på frågor som kan ställas i anslutning till en sådan här bedömning är om intervention är det enda alternativet för att komma till rätta med det problem som man vill lösa. Man bör också ställa frågan om hur man försöker hålla civilbefolkningen utanför konflikten och skona oskyldigas liv. Man får heller inte glömma att fundera över utsikterna för att interventionen ska lyckas och i vilken proportion insatsen står till de brott som begåtts (Nye 2004:212–213). Något som också är viktigt att ta hänsyn till när det gäller alla typer av inte minst militära interventioner är vad som utgör legitimt våld samt vilka rättigheter och skyldigheter stater har i den internationella politiken (Aggestam 2004:15).

Grundprincipen är alltså att intervention ska undvikas i största möjligaste mån om det går att lösa problemen på andra sätt. Men statsvetaren Michael Walzer menar att det finns fyra undantag då intervention är ett helt rättfärdigt alternativ att ta till. Det första undantaget är så kallade föregripande interventioner. Dessa tas till när det finns ett överhängande hot mot en stats politiska och territoriella suveränitet. Anledningen till att det är berättigat för den staten i fråga att agera föregripande är att det annars kan vara för sent. Det andra undantaget föreligger då en tidigare intervention hindrar självbestämmandet för folket i det intervenerade området. Vid en sådan situation är det enligt Walzer rättfärdigt med en kontrainervention som syftar till att öka folkets möjligheter att styra över sina egna liv. Det

tredje undantaget gäller då människor i ett område riskerar att bli massmördade. Om en grupp i ett land visar att de själva vill styra över sin grupp och dessutom visar sig kompetenta nog att klara av det, utgör det ett fjärde undantag från icke-interventionsprincipen. Detta undantag är svårt att tillämpa i praktiken eftersom det är svårt att avgöra när en grupp är tillräckligt ”värda” att skapa en egen nation. Hur man än väljer att avgöra det, handlar argumentet i grund och botten om att alla folk har rätt till en egen nation och rätt till självbestämmande (Walzer 1977/2006:106–107, Nye 2004:208–210).

Argumentet att principen om att inte intervensera alltid måste vara en norm när man avgör en interventions legitimitet nyanseras något av Kathryn Andrea Talentino. Hon menar att globaliseringens effekter också till viss del kan förklara det filosofiska rättfärdigandet av interventioner. Anledningen till detta är att idéer om konfliktlösning och mänskliga rättigheter har blivit viktigare och fått mer relevans globalt sett i takt med att de territoriella gränsernas betydelse minskat. I och med globaliseringen identifieras allt fler problem som transnationella vilket gör att gemensamma åtgärder blir mer centrala i det internationella systemet. Internationella organisationers synsätt på politiska frågor har därmed också blivit viktigare eftersom de sägs representera delade värderingar istället för enskilda staters intressen. Detta argument hänvisar främst till multilaterala interventioners legitimitet (Talentino 2005:34–37).

3. Metod

3.1 Val av metod

Uppsatsens syftar till att undersöka de motiv och idéer som ligger bakom EU:s agerande i Somalia. Vi ville analysera de texter som utgör vårt material kvalitativt, dels för att materialet inte är så omfattande, vilket gör att det är möjligt och dels för att vi skulle kunna komma in under ytan på vad som sägs i protokollen. Denna studie har alltså inriktat sig på texter i meningen skriftliga dokument. Detta är inte det enda material som kan analyseras för att komma underfund med de frågeställningar som ligger till grund för studien. Däremot ligger ofta en tanke om att maktrelationer har sin grund i språkliga uttryck. För att kunna undersöka och förklara operation Atalanta har därför en analys av de texter som utgör EU:s beslut och direktiv i denna fråga därför varit av stor vikt (Bergström och Boréus 2000:13)

Analysen av text förutsätter tolkning. Den kvalitativa analysen förutsätter att forskaren själv är mycket aktiv i tolkningen och den utgår inte från kriterier som är oberoende av vem som utför tolkningen. Peter Esaiasson m.fl. ger fyra konkreta faktorer att ha i åtanke när man genomför en analys. För det första gäller det att fundera över frågans karaktär, detta handlar exempelvis om det är de latenta eller manifesta budskapen som är av betydelse. För det andra är det viktigt att resonera kring tankens klarhet. Med detta menar författarna att man måste komma ihåg att den eller de som producerat ett dokument inte alltid haft för avsikt att uttrycka sig otvetydigt. Detta påverkar självklart textens utformning och mening. Den tredje faktorn handlar om val av tolkningsperspektiv. Analysens upplägg skiljer sig markant om fokus ligger på vad texten betyder för uttolkaren i sin tid eller vad den betydde för textproducenten. Det blir också annorlunda om man frågar sig vad texten betyder för en grupp andra mottagare. För det fjärde är det viktigt att vara uppmärksam på hur stort avståndet är mellan oss som tolkar och texten. Denna faktor handlar mycket om hur väl bevandrad uttolkaren är i den miljö, tid och kontext som texten producerats i (Esaiasson m.fl. 2007:251).

I all typ av tolkning är förförståelsen ett viktigt begrepp. Detta hör ihop med den subjektiva forskaren och förekommer i all typ av samhällsvetenskaplig forskning, men är nog mest framträdande i den kvalitativa textanalysen (Esaiasson m.fl. 2007:251). För att analysens vetenskaplighet ändå ska gå att värdera, finns det dock klara ramar som den utförs inom för att den ska ha en transparens i förhållande till läsarna.

Det finns många olika typer av kvalitativa textanalyser som alla fokuserar på lite olika aspekter av texter. I denna undersökning valde vi att främst vända oss till idé- och

ideologianalys som metod. Studiens syfte är inte att undersöka vilken eller vilka ideologier som ligger till grund för beslutet och genomförande av operation Atalanta och därför kommer vi att huvudsakligen rikta in oss på det vidare begreppet idéer.

3.1.1 Idéanalys

En idé är en tankekonstruktion som inte är flyktig utan präglas av ett visst mått av kontinuitet. Det handlar både om normativa och deskriptiva föreställningar. Det vill säga att idén både kan innehålla föreställningar om världen och om hur man bör handla. Idéer ses ofta som byggstenarna i en ideologi (Bergström och Boréus 2000:148–149). Ludvig Beckman skriver i sin bok *Grundbok i idéanalys* (2005) att politiska idéer i hög grad formar våra övertygelser och sympatier. De har därför stor inverkan på samhällsutvecklingen och vilka mål vi som människor har (Beckman 2005:9). Idéanalys handlar om att vetenskapligt studera politiska budskap i olika former. Beckman menar att ”Om en forskningsuppgift skall betraktas som idéanalytisk beror /.../ främst på *vad* den undersöker och mindre på *hur* det görs” (Beckman 2005:11). Eftersom vi vill undersöka de politiska motiven till operation Atalanta blir vår analys alltså en idéanalys.

Syftet med en idéanalys är tredelat. Man kan antingen vara ute efter att beskriva, förklara eller ta ställning till sitt textmaterial. I denna studie har vi inte tagit ställning i den mån att syftet inte är att avgöra huruvida beslutet om operation Atalanta är riktigt eller inte. Däremot har vi tagit ställning till vilka idéer som ligger bakom argumentationen. Därför är denna studies huvudsakliga syfte att beskriva och förklara idéerna bakom operationen. Förklaringen i det här fallet har alltså svarat på frågan om varför operation Atalanta inletts i förhållande till de motiveringar som EU själva givit. Beckman menar att det inte räcker med att peka ut förekomsten av ett motiv hos en aktör för att analysen ska bli förklarande. Det är viktigt att först precisera de motiv som förekommer för att sedan tänka på alternativa motiv som också kan ha spelat in och varit avgörande (Beckman 2005:14, 80, 87).

I genomförandet av en idéanalys är det viktigt att skilja på en aktörscentrerad studie och idécentrerad studie. I den aktörscentrala studien är det viktigast att undersöka vem som säger vad, medan det i den idécentrala studien snarare fokuseras på vad som sägs. Däremot kan det vara viktigt att identifiera idébärarna i båda typerna av studie eftersom texter alltid har producenter och avsändare (Esaiasson m.fl. 2007:246–247). Denna studie har kombinerat båda dessa perspektiv eftersom det är viktigt men inte avgörande för studien att det just är EU:s direktiv vi undersökt.

Något som kan ingå i en idéanalys är att undersöka hur väl argumentationen håller. För den saken skall är inte idéanalys synonym med argumentationsanalys. I en argumentationsanalys undersöker man varje arguments ursprung, premisser och giltighet mycket noggrant eftersom det är en sådan analys huvudsyfte. I en idéanalys tittar man mer övergripande på om argumentationen är konsistent och logiskt hållbar (Esaiasson m.fl. 2007:243).

3.2 Tillvägagångssätt

I analysen har vi inspirerats av det ideologikritiska angreppssättet för att undersöka de idéer som ligger till grund för operation Atalanta. I denna metod är analysen uppdelad i tre delar. Dessa tre är att man ska både analysera själva texten, fundera över vilken verklighet texten handlar om samt beskriva kontexten i vilken den skrivits. I denna analys fokuserades det huvudsakligen på det första steget i analysen, att analysera texten. Den analysen kopplades sedan i sin tur till kontexten och den verklighet som texten beskriver. Syftet med att göra detta var att komma åt saker och förutsättningar i EU:s agerande som tas för "självklara" i de protokoll som utgör undersökningens material. Dessa förutsättningar som skulle kunnat ha avslöjas genom den ideologikritiska analysen kopplade vi även till de teoretiska perspektiven för att både kunna förstå och förklara dem. På så sätt skapades en naturlig koppling mellan den teoretiska frågeställningen och den empiriska.

I sin ursprungliga form syftar den ideologikritiska analysen till att avslöja dolda ideologier och maktförhållanden i samhället. Den är således starkt influerad av marxismens ideologibegrepp (Bergström och Boréus 2000:165–166). Detta är inte syftet i vår analys. Däremot var det ideologikritiska tillvägagångssättet relevant för att "avslöja" motiven och idéerna om operation Atalanta som finns i texterna som analyserades.

För att kunna svara på de båda frågeställningar som redovisats i kapitel 1, har en rad underfrågor att ställts till texterna. Dessa är främst kopplade till de teoretiska perspektiven om interventioner och svaga stater. De tre huvudsakliga frågorna som analysen följde, bygger på de tre aspekter Joseph Nye menar är essentiella för att förstå en intervention. Dessa är hur man motiverar operation Atalanta, vilka orsaker och argument man anger som stödjer den operation man valt. Vi har också analyserat vad man menar är målet med denna operation, vilka konsekvenser man antar att den kommer att få. Och för det sista med vilka medel man menar att denna operation ska genomföras, hur den ska gå till (Nye 2004:212). Dessa tre huvudfrågor har huvudsakligen svarat till de två första nivåerna i analysen. För att svara till den tredje nivån om vilken kontext som protokollen är skrivna i kopplades dem dels

till bakgrunden och dels till de teoretiska synsätten på svaga stater i Afrika. Frågan som där var relevant var att undersöka om man kopplar situationen i Somalia till tidigare inblandning av utomstående aktörer och Somalias roll i världspolitiken i stort. I genomgången av dessa frågor har vi också undersökt om den argumentation som ligger till grund för vissa påståenden håller ihop logiskt.

När man genomför en textanalys där det ställs frågor till texten, kan man välja att ha öppna eller slutna svarsalternativ. Vi valde det öppna angreppssättet eftersom vi ville läsa texten förutsättningslöst och analysera de svar som den gav oss. Ett av problemen med ett sådant sätt är att det finns en risk att man kommer bort från själva huvudfåran och tappar fokus (Esaiasson m.fl. 2007:245–246). Det sätt vi valde för att undvika det, var att lägga upp kapitlen i analysen utefter våra frågor för att sedan knyta ihop dem i en slutsats som svarade på den övergripande frågeställningen.

Piratverksamheten är bara en del av alla problem som går att koppla till att den somaliska staten kollapsat. Därför är också operation Atalanta bara en del av det totala arbete det internationella samhället utför för att hjälpa landet att komma på fötter. Eftersom det ser ut på detta sätt, har vi varit medvetna om att andra åtgärder också finns i Somalia. Men i analysen har materialet om operation Atalanta främst setts som en självständig operation.

3.3 Material

Det material som främst låg till grund för uppsatsens analys är det beslut som den europeiska unionens råd har antagit gällande en militär insats för att komma till rätta med problemen med piratdåd och väpnade rån utanför den somaliska kusten. Namnet på beslutet är 2008/851/Gusp. Detta dokument är publicerat i den Europeiska Unionens officiella tidning. Beslut och slutsatser som antas av rådet är inte rättsligt bindande förrän de publicerats i tidningen och därför var detta det primära dokument som förklarar hur den slutgiltiga åtgärden ska se ut och hur den motiverats. Efter att beslutet om operation Atalanta antagits, har det på europeiska rådets hemsida upprättats en sida som informerar om operationens utveckling (www.consilium.europa.eu/eunavfor-somalia). På denna sida finns en sammanfattning av operationens viktigaste punkter, ett så kallat faktablad. Detta faktablad har gett ett ökat djup, framförallt när det kommer till de senare frågorna som ställdes till texterna om vilka konsekvenser man antar att denna operation ska få. Frågan om vilken koppling man gör till Somalias situation i stort och EU-ländernas inblandning fördjupas också i detta dokument. Det faktum att detta är det dokument som får representera operationen på

hemsidan, gjorde det till en viktig text att analysera eftersom syftet var att undersöka operationen som helhet.

Vid en första genomläsning av dokumenten upptäckte vi att de refererade till fyra FN-resolutioner. För att analysen skulle bli så bra som möjligt, har vi därför sammanfattat dessa dokument nedan. Detta för att de dokument vi har analyserat bör ses i ljuset av resolutionerna. Det blev också möjligt att koppla vårt material till det som FN skrivit för att se vilka delar av resolutionerna man framhävde. Genom att se det, blev idéerna bakom EU:s operation tydligare i analysen. Vi vill betona att FN-resolutionerna inte var en del av det empiriska materialet eftersom vi inte ämnade analysera dem i sig. Men för att läsaren skulle få en förståelse för de kopplingar som vi har gjort till vilka aspekter i resolutionerna man från EU:s sida valt att lyfta fram, kommer en kort sammanfattning av dem nedan.

3.3.1 FN:s resolutioner 1814, 1816, 1838 samt 1846

Totalt omfattar dessa resolutioner 14 sidor. Vi kommer att sammanfatta de mest centrala delarna av den.

FN fördömer piratdåd och väpnade rån utanför Somalias kuster och på deras inre vatten och territorialhav. Främst fördömer man det faktum att problemen längs kusten försvårar de humanitära hjälpsändningarna. Man menar att folkrätten samt det faktum att Somalias övergångsregering bett om hjälp, legitimerar skydd av hjälpsändningar och handelsfartyg med hjälp av våld om det behövs.

De menar vidare att stater bör samarbeta med varandra, med Somalia och med regionala organisationer för att förhindra sjöröveriet och de väpnade rånen utanför kusten. Andra stater bör också, enligt FN, hjälpa Somalia och dess grannländer på så sätt att de själva kan ta itu med problemen. Alla åtgärder som FN sanktionerar måste ske i överensstämmelse med den somaliska övergångsregeringen. Man måste också ta hänsyn till mänskliga rättigheter och Somalias territoriella suveränitet i arbetet med att förhindra piratdåden.

FN anser också att de problem som finns längs kusterna ytterligare försvårar situationen inne i Somalia vilket utgör ett allvarligt hot mot internationell fred och säkerhet. Dessutom ser man att Somalias inre problem måste lösas för att helt och hållet komma till rätta med piratdåden. Därför anser man att det är av största vikt att hjälpa det somaliska folket att bygga upp fungerande institutioner och stärka staten.

4. Analys

Analysen läggs upp utifrån de frågor som vi valt att ställa till texterna. Det innebär att den första delen fokuserar på de faktiska åtgärder man beskriver i beslutet om operation Atalanta. I den andra delen av analysen resonerar vi kring det som kan sägas vara anledningar eller skäl som anges i beslutet om Atalanta. Den tredje delen fokuserar på de mål man har med insatsen och de eventuella konsekvenser som man förväntar sig att operationen ska få. I samtliga dessa tre delar kopplar vi analysen till teorierna och till den kontext i vilken den här operationen genomförs. Men den fjärde delen av analysen behandlar kontexten och den verklighetsbild som finns i dokumenten mer explicit. I den sista och avslutande delen kopplas de texter vi analyserat till FN:s resolutioner. Denna del av analysen kan sägas ha styrts av de analyserade texterna. Eftersom de, som vi kommer att se, så starkt hänvisar till FN:s resolutioner, är det viktigt att undersöka vilka aspekter av dessa som man valt att ta fasta på. Det underlättar vår strävan efter att komma underfund med vilka idéer som är mest framträdande i utformningen och genomförandet av operation Atalanta.

I tolkningen som utförs i detta kapitel, har vi tagit hänsyn till de tolkningsfaktorer som vi redogjorde för i kapitel 3.1 (Esaissom m.fl. 2007:251). När det gäller frågans karaktär fokuserar vi både på de latent och manifesta betydelseerna i materialet. Det innebär att vi, i analyserandet i det manifesta budskapet, också funderar över vad undermeningen är. Vi utgår också genomgående i analysen från att EU haft för avsikt att uttrycka sig otvetydigt i dokumenten. Tolkningsperspektivet i detta fall, utgår från vad texten betyder för oss här och nu. Anledningen till att vi kan välja ett sådant perspektiv utan större problem är att texterna är så nya. Avståndet mellan oss som uttolkare och dem som producerat texten är alltså väldigt litet.

4.1 Vad ska man göra och hur ska det gå till?

I artikel 1 i beslutet om operation Atalanta står det att läsa att EU ska upprätta en samordningsenhet för att skydda de stater som själva vidtagit åtgärder för att stävja piratdåd utanför Somalias kust. Att EU anser att det är viktigt att skapa samordning kan ses ur ljuset att multilaterala operationer blivit allt vanligare de senaste åren. Om de stater som man avser att skydda är medlemmar i EU framgår inte av dokumentet. Men eftersom både USA och Nato också har styrkor i området, är det mest logiskt om de stater EU syftar på främst är medlemsstaterna. Självklart utesluter vi inte möjligheten att även andra stater kan vara inkluderade i skyddsverksamheten. Om det är EU-medlemsstater man syftar på skulle det i sådana fall innebära att ett av syftena med att man tagit initiativ till operation Atalanta även är

att man ska skydda sina egna medlemmars flottor. Detta skulle kunna diskuteras ur ljuset av de olika ståndpunkter som finns kring skälen till intervention. Som vi skrev i kapitlet om intervention, för Fukuyama ett resonemang kring att det finns ett synsätt som menar att interventioner bara får företas i syfte att skydda befolkningen i den stat man intervenerar. Fukuyama själv anser att detta synsätt är lite för smalt eftersom målet att skydda sig själv inte behöver utesluta att man även skyddar befolkningen. I detta fall skulle man nog kunna säga att det är den idén, som i sin tur är baserad på det realistiska synsättet på världspolitiken, som lyser igenom när man läser beslutet om operation Atalanta snarare än att det enda syftet är att skydda den somaliska befolkningen (Fukuyama 2004:132).

Nästa åtgärd som står att läsa i artikel 1 är att man ska samarbeta med den somaliska övergångsregeringen i utförandet av skyddsverksamheten. Detta kan relateras till den starka suveränitetsprincip som finns mellan världens stater. Som också står att läsa i kapitel 2, är det mycket svårt att rättfärdiga humanitära interventioner om man inte beaktar att det område man intervenerar är självständigt och suveränt. Detta bör alltså ses som att man är mycket angelägen om att respektera den somaliska statens jämlikhet med andra stater även om man känner sig tvungen att ingripa i dess inre angelägenheter (Doyle 2001:229).

Något som går in i den ovanstående punkten är frågan om vilken stat som kan utöva jurisdiktion över de pirater som tillfångatas på haven. Här är beslutet noga med att poängtera att andra stater ska kunna utöva denna jurisdiktion även om förbrytarna tillfångatagits på somaliskt territorialvatten. Men detta får enligt beslutet bara ske om den somaliska regeringen går med på det. Om den somaliska regeringen ska ge sin tillåtelse från fall till fall eller om de gör det vid ett tillfälle framgår inte av dokumentet, men samma respekt för suveränitetsprincipen som ovan kan ändå antas ligga till grund för bestämmelsen. Man ser också tydliga spår att det som Buzan och Waeber talar om när det kommer till vilken typ av suveränitet som finns i de afrikanska staterna generellt. Att världssamhället värnar starkt om den juridiska suveräniteten i Afrika vare sig den empiriska finns eller inte, skulle kunna vara fallet här (Buzan och Weaver 2001-221).

Något som starkt betonas redan i artikel 1 är att operationen syftar till att beskydda de matleveranser som genomförs av WFP:s fartyg. Detta ska gå till på det sättet att det ska närvara väpnade trupper ombord på de fartyg som arbetar för WFP. Bakom detta syfte finns en tydlig humanitär aspekt. Att Somalias befolkning är starkt beroende av humanitära hjälpsändningar är ett faktum. Därför förvärras situationen för den nödställda befolkningen om maten inte kommer fram till de som behöver den. Detta blir alltså en rent humanitär åtgärd som inte kan sägas ske i någon typ av egenintresse. Men man kan även med Fukuyamas

resonemang utveckla detta. Att den somaliska befolkningen lider och inte har tillräcklig tillgång till mat, skulle kunna betyda att antalet internflyktingar blir ännu större än vad det redan är. Ett sådant tillstånd försvagar ytterligare den somaliska staten eftersom den politiska fokusen hamnar på kortsiktiga akuta åtgärder istället för att långsiktigt bygga upp staten. Fukuyamas resonemang går ut på att de svaga staterna i världen inte gynnar de starka. Att hjälpa den somaliska befolkningen innebär, förutom att komma till rätta med en humanitär katastrof, även att man ökar förutsättningarna för att staten ska kunna bli starkare. I förlängningen skulle man då också kunna se det som att man hjälper hela det internationella systemet att stabiliseras (Fukuyama 2004: ix).

Det finns även utrymme för skydd av handelsfartyg inom ramen för operation Atalanta. En av de åtgärder man har för fartyg som vill åka igenom beskrivs utförligt i faktabladet som utfärdats om operationen. Man uppmanar i detta faktablad att fartygen ska registrera sig på en särskild hemsida så att EU-styrkorna har en bra bild av hur många och vilken typ av fartyg som passerar området som är utsatt för piratdåd och väpnade rån. Anledningen till att de ska göra detta är för att de själva ska öka sin säkerhet och för att EU ska kunna göra bedömningar om vilka fartyg som behöver militär eskort genom framförallt Adenviken.

Detta kan ses som en åtgärd enbart i syfte att skydda de ekonomiska intressena hos de stater som bedriver kommersiell sjöfart. Å andra sidan är säkerhet för alla typer av fartyg som seglar på internationella vatten en angelägenhet för det internationella samhället och bevarandet av den internationella freden. Om det råder vad som nästan kan sägas vara ett krigstillstånd med risker för kapningar och kidnappning på internationellt vatten, är det ett avbräck för den internationella freden. Detta svarar därför till syften som finns med humanitära och multilaterala interventioner, att öka säkerheten för världens medborgare. Man kan även se det som att en stor del av världsekonomin är beroende av säkra handelsvägar till havs. Handel är ett av sätten att upprätthålla fred mellan nationer och därför skulle detta även kunna ses som en humanitär insats. Det står uttryckligen i beslutet om operation Atalanta att handelsfartygen ska skyddas från fall till fall. Detta indikerar att det finns kriterier för beskyddet men dessa anges ingenstans. Det gör att det är svårt att analysera mer precist vilka idéer som ligger till grund för den här åtgärden eftersom vi utgår från att intentionen med texten är att den ska vara så tydlig som möjligt (Talentino 2005:34).

I beslutet står att man ska ”vidta nödvändiga åtgärder, även våld för att förebygga, bekämpa och avvärja piratdåd och väpnade rån”. (2008/851/Gusp artikel 2 d). Man beskriver dessa åtgärder vidare i artikel 2 e genom att poängtera att berörda stater ska kunna

tillfångata, hålla kvar och även överföra personer som antingen begått eller misstänks begått väpnade rån i området som operationen verkar i. Man ska också kunna beslagta både de fartyg som används vid piratdåd och de fartyg som tillfångatas och ägs av grupper som utför piratdåd och/eller väpnade rån. Det är också möjligt att beslagta de tillgångar som finns ombord på dessa skepp. Att det är möjligt för deltagarna i operation Atalanta att använda sig av våld i arbetet mot piratdåd innebär att man frångår icke-våldsprincipen. Man skulle i och för sig kunna se det som att det går att hänvisa till rättfärdigandet av våld i självförsvar eller för att skydda den kollektiva säkerheten (Nye 2004:221). Eftersom syftet med denna analys inte är att se om interventionen är rättfärdig eller inte, kommer vi inte att ta ställning till giltigheten i detta argument. Men hur den är uppbyggd är tydligt och lämnar inget utrymme för att misstolka att den kollektiva säkerheten är viktig i det här fallet. Vi kan alltså konstatera att det nog är den idén som ligger bakom att man tillåter våldsanvändningen i bekämpandet av väpnade rån och piratdåd. Detta visar också på att Fukuyamas teori om att det inte finns något fall där total suveränitet är överordnat allt annat stämmer. Karin Aggestam talar också om detta i förhållande till interventioner, att frågan bör handla om vad som utgör legitimt våld och vilka skyldigheter som staterna har i denna fråga. I just det här fallet är Förenta Nationernas godkännande av våldsanvändningen den legitimitet man grundar sig på. Formuleringen att man får vidta alla nödvändiga åtgärder inklusive våld, beskriver inte var gränsen för våldsanvändningen går, men att det ska vara förenligt med FN:s bestämmelser poängteras (Fukuyama 2004:142, Aggestam 2004:15).

Detta resonemang utökas något i artikel 11. Där man även beskriver att de som tillfångatas inte får överlämnas till en stat som inte ingått avtal som garanterar att mottagarlandet följer internationell rätt och mänskliga rättigheter i behandlingen av fångarna. Det är ett viktigt kriterium om man hävdar att den intervention som genomförs är av humanitär art. Om syftet med interventionen är att försvara den internationella rätten och mänskliga rättigheter i världen, måste ju även bestraffningen ske i enlighet med dessa värden. Interventionen hade nog inte kunnat rättfärdigas om detta kriterium saknats. Här ser vi då att det finns en tanke om vilka rättigheter och skyldigheter intervenerande stater har (Aggestam 2004:15). Om rättigheten kan sägas vara ”alla nödvändiga åtgärder”, så är skyldigheten samtidigt att dessa åtgärder inte får falla utanför ramen för den internationella rätten.

Man beskriver vidare i artikel 2 att det ska upprättas förbindelser med andra stater och organisationer som också verkar i området för att förhindra piratverksamheten. Man betonar att det är särskilt viktigt att samarbeta med USA:s militära insats. Detta kan också kopplas till det multilaterala idealet som verkar råda i världspolitiken. Varför det däremot är

viktigare att samarbeta med USA:s styrka än med exempelvis den Natostyrka som också finns på plats är svårt att svara på utifrån de teorier som ligger till grund för denna uppsats. Vi skulle kunna spekulera i att anledningar som att USA:s är mer omfattande eller att USA är en viktig maktfaktor och därmed också viktig att samarbeta med. Men detta är som sagt bara spekulationer. De baseras på att man inte är så tydlig med detta i dokumentet, skälet till att man betonar USA följer ingen logisk tankekedja.

I artikel 5 står det att operationen inte kan inledas förrän den federala övergångsregeringen i Somalia godkännt EU:s insats och meddelat FN:s generalförsamling om detta. Här kan vi återigen se den respekt man vill upprätthålla gentemot den somaliska regeringens juridiska suveränitet. Att inleda operationen innan Somalia och FN godkännt den, hade försvårat genomförandet av den avsevärt. Dessutom kan man här relatera respekten för Somalias suveränitet till det resonemang Nicholas Wheeler förde om suveräniteten som en konstruktion (Wheeler 2002:22). Om man inte värnade suveränitetsprincipen som ett ideal, även när man bryter den, skulle det bli svårare och svårare att upprätthålla den i det internationella systemet som helhet. Denna punkt kommer vi även att återkomma till i nästa kapitel när vi analyserar de argument som anges för operationen.

Man är i artikel 9 noga med att poängtera att förutom kontakter med Somalias regering kommer man även ha regelbunden kontakt med FN, grannländernas myndigheter samt andra berörda aktörer. Att det är viktigt att även grannländerna informeras om operationen skulle kunna härledas till det konfliktmönster som Buzan och Waeber beskriver som typiskt för Afrika. Att konflikter som pågår i denna del av världen ofta berör ett större område som inte tar hänsyn till nationsgränser (Buzan och Waeber 2000:224). Därmed blir det också viktigt att informera och hålla kontakten med fler än enbart den stat som har det huvudsakliga problemet eftersom alla är så kopplade till varandra.

I artikel 10.1 beskriver man att det är möjligt att bjuda in tredje stater att delta i och bidra till operationen. Men om det görs, får de aldrig inkräkta på EU:s självständiga beslutsfattande. Detta handlar inte så mycket om hur själva operationen ska genomföras, men då det står med i beslutet är det ändå intressant att ta upp. Detta kriterium visar att EU gärna samarbetar med fler aktörer för att komma till rätta med detta problem, men att det ändå är de som har det yttersta ansvaret och därför också måste kunna stå för alla de beslut som tas inom operationen. Detta skulle kunna ses som ett onödigt kriterium eftersom det ofta är den internationella rätten som brukar stå som ideal i genomförandet av humanitära interventioner och inte någon rättspraxis som är unik för EU.

Sammantaget har vi nu sett att det finns en tydlig fokus på militära åtgärder med humanitära syften i genomförandet av operation Atalanta. Behovet som finns bland befolkningen att matleveranserna ska komma fram anses viktigt i operationen. Dessutom har man klara ambitioner att få ett slut på det våldsamma tillstånd som just nu råder i och runt Adenviken utanför Somalias havsgräns. I denna operation får detta stå över mer långsiktiga ambitioner som kan finnas i samband med intervention.

4.2 Argument för och rättfärdigande av operationen

Det starkaste argumentet som anges i beslutsprotokollet är att FN genom säkerhetsrådets resolutioner 1814, 1816, 1838 och 1846 har uppmanat stater att bistå Somalia i kampen mot väpnade rån och piratdåd utanför Afrikas horn. Man hänvisar vidare till att säkerhetsrådet har godkänt och välkomnat den plan som EU har för hur operation Atalanta ska genomföras. Dessutom har FN anmodat att stater som har möjlighet bör hjälpa till att eskortera WFP:s humanitära hjälpsändningar eftersom dessa är av största vikt för att den akuta humanitära krisen inne i Somalia lindras. De argument som hänvisar till FN-mandatet kan sägas vila på två typer av föreställningar om hur en intervention rättfärdigas. Dels handlar det mycket om att de viktiga humanitära hjälpsändningarna inte kommer fram till befolkningen om inte någon hjälper till att göra leveranserna säkrare. Detta bidrar till att klassificera operation Atalanta som en humanitär intervention eftersom syftet är att se till att basbehovet för många människor täcks. Rätten till mat och ett drägligt liv är i enlighet med de mänskliga rättigheterna. Det humanitära behovet är alltså den första typen av rättfärdigande för interventionen.

Men FN-mandatet handlar också om att operationen är rättfärdig utifrån internationell lag och att ingen stat bör kunna motsätta sig den. Detta upphäver alltså per definition att principen om icke-intervention ska tillämpas. Den andra principen som rättfärdigar interventionen är alltså internationell lag och ordning i enlighet med att trygga den kollektiva säkerheten (Nye 2004:221). Dessutom respekteras ju Somalias juridiska suveränitet i och med att man ska samarbeta med den somaliska övergångsregeringen som vi skrev om i föregående kapitel. Den åtgärden ligger i linje med det westfaliska idealet. Även när man så tydligt ger sig i kast med att lösa problem som en stat inte kan itu med själv, måste man hänvisa till att den statens suveränitet och rätt till att vara med i bestämmelserna kring åtgärderna inte får överträdas. Att vara tydlig med det bör underlätta legitimiteten avsevärt. Dessa två premisser som FN-mandatet ger visar även på spänningen mellan folkrätt och suveränitet. Joseph S Nye förde ett resonemang att så länge stater inte kränker folkrätten är de

suveräna. Och att det tidigare funnits synsätt som ser folkrätten mer som riktlinjer som inte påverkar suveräniteten anmärkningsvärt (Nye 2004:120). Här blir det tydligt att man anser att det faktum att piratdåden och de väpnade rånen faktiskt utgör en kränkning mot folkrätten gör att Somalias totala suveränitet får stå åt sidan. Även operationens effektivitet ökar om staten i fråga är med på de insatser som man väljer att sätta in.

Man beskriver vidare att den militära insatsen ska ske i enlighet med havsrättskonventionen. Detta blir återigen något av ett rättfärdigande av operationen med hänvisning till den internationella rätten.

Vad man inte tar hänsyn till i argumentationen är huruvida interventionen är respekterad bland andra aktörer i Somalia. Om det är så som Buzan och Waeber (2005:222) menar att den empiriska suveräniteten ofta saknas i afrikanska stater och detta även gäller för Somalia, kan man fråga sig med vilken respekt för den somaliska suveräniteten man genomför operationen. Om man hade fört ett resonemang i texten om vilket typ av stöd övergångsregeringen har i Somalia hade argumentet blivit lättare att utvärdera. Hur detta stöd än ser ut, kan man i alla fall se hur det westfaliska statssystemet finns som ett ideal bakom tanken om hur man kan argumentera för en intervention av det här slaget. Att ha den sittande regeringens godkännande kan ses som synonymt med att respektera den territoriella suveräniteten.

Att respekten för suveräniteten är framträdande innebär inte att man någonstans i protokollen för resonemang som indikerar att civilbefolkningen är en aktiv aktör. Den enda hänvisning som finns till dem är att maten inte kommer fram till de som behöver den. En humanitär interventions syften hänvisar till att det är civilbefolkningens intressen som måste tillgodoses. Här har man som sagt med det resonemanget, men deras egen kapacitet eller vilja att förändra den egna situationen verkar man inte fokusera på att uppmuntra. Doyle och Sambanis talar om att det är viktigt att undersöka den lokala kapaciteten för förändring i det land man intervenerar. De anser att det är essentiellt att göra detta eftersom den aspekten är viktig att förstå för att utarbeta en framgångsrik intervention (Doyle och Sambanis 2000:781). Det skulle kunna ha varit med som en del av det förarbete som utfördes innan beslutet om operation Atalanta utformades. Men oavsett om man räknat in denna aspekt eller inte, så visar avsaknaden om detta resonemang i vårt material att idén om att samarbeta med den eventuella lokala kapaciteten inte är särskilt framträdande i denna operation.

Det som inte heller tas upp är det stöd FN:s expertgrupp konstaterat att piratverksamheten har bland delar av den somaliska allmänheten (Congressional research center 2009:6). Det bör kunna bli ett problem med operationens legitimitet om den inte

accepteras av delar av den grupp som den ändå säger sig vilja hjälpa. Därför är det intressant att se att i rättfärdigandena av Atalanta, existerar inte befolkningens intressen i ett vidare perspektiv än matfrågan. Här kan man föra in resonemanget som Joseph Nye för om hur mycket tvång en intervention innebär (Nye 2004:205). Ett perspektiv på just denna operation, skulle kunna vara att det inte existerar någon form av tvång alls, eftersom övergångsregeringen bett om och godkänt den hjälp som EU erbjuder. Men om det är så att man inte har reflekterat över hur den civilbefolkning man säger sig vilja skydda ställer sig till bekämpandet av piratverksamheten, skulle man kunna se det som en tvångsåtgärd. Att avgöra vem som ska acceptera en intervention för att den inte ska ses som tvingande, är inte syftet med denna undersökning. Men för att få en heltäckande bild av hur denna operation genomförs och motiveras, är det ändå något som man bör fundera över. Har man från EU:s sida frågat sig om argumenten som piraterna för fram till stöd för sin verksamhet lättare accepteras av civilbefolkningen än de argument som finns mot att piraterna ska genomföra sina överfall. Att anta att det skulle finnas ett svar som är objektivt och rätt i det här fallet skulle kunna vara vanskligt, och det är också därför det är så viktigt att undersöka motiven och medlen med vilka en intervention, oavsett uttalat syfte, genomförs.

Nästa argument eller bakgrundsbeskrivning som tas upp i beslutet är att piratdåden har ökat kraftigt de senaste åren. Detta arguments logik är enkel att förstå, även om den inte är helt väl uppbyggd. Piratdåden har ökat de senaste åren. EU har inte haft någon marin styrka närvarande under den tiden. För att piratdåden inte ska fortsätta att öka, måste någon typ av åtgärd sättas in. Att det blivit en ökning av oroligheterna utanför Somalias kust ses i materialet dels som ett hot mot de humanitära sändningar som vi skrivit om ovan. Men man anger även att den internationella sjöfarten och säkerheten på sjöhandelsvägar påverkas negativt av denna utveckling. Återigen kombinerar man alltså här syftet att hjälpa den somaliska befolkningen med något som kan sägas vara ett egenintresse. Man kan anta att många av de länder som ingår i den europeiska unionen bedriver sjöfart och handel utanför den somaliska kusten vilket per definition då skulle innebära att interventionen även syftar till att förbättra situationen för de egna länderna. Det handlar alltså både om ekonomiska och säkerhetsmässiga skäl till operationen. Även i detta fall skulle man alltså kunna hänvisa till Fukuyamas argument om att det är fullt möjligt att kombinera åtgärder som hjälper andra med sådana som hjälper en själv (Fukuyama 2004:134). Vi ser också med detta rättfärdigande att det är viktigt att faktorer som påverkar den globala ekonomin negativt motverkas. Detta är en av grunderna till argumentet om att handel är en av faktorerna för att upprätthålla fred och ordning i världen. Eftersom den globala ekonomin är så sammankopplad, får problem som

dessa stora konsekvenser även för andra delar av världen. Kopplingen mellan ekonomi och humanitära aspekter blir med detta då också svåra att skilja från varandra.

Det ökande sjöröveriet utanför Somalias kust bidrar också till att respekten för FN:s vapenembargo som finns mot Somalia försvagas. Detta argument är vid första anblick lätt att ta till sig. Ett vapenembargo mot Somalia innebär att det under inga omständigheter får föras in vapen i landet. Det påverkar självklart även situationen och stridigheterna inne i landet om det florerar mer vapen i Somalia som helhet. Men nästa fråga blir oundvikligen vilka det är som bryter mot förbudet. Å ena sidan är det kanske de organiserade piratgrupperingarna. Men å andra sidan skulle man lika gärna kunna anta att det är aktörer utanför Somalia som förser dessa grupper med vapen. Det blir då en lucka i logiken om man inte ska försöka komma åt även dessa aktörer. Det är möjligt att det är piratgrupperna själva som även bedriver smuggelverksamhet eller att man menar att de får tillgång till eventuella vapen som finns ombord på de fartyg som kapas. Om detta är läget skulle det varit enklare att förstå argumentationen om det skrivits ut tydligare i beslutet. Oavsett hur man menar kan det ändå sägas finnas ett humanitärt och säkerhetsmässigt skäl bakom detta argument. Argumentationen tycks följa linjen att i och med att piratverksamheten intensifierats överträds vapenembargot. Överträdelser av embargot är ett hot mot säkerheten, alltså måste piratdåden bekämpas. Eftersom man inte förklarar vilka som primärt bryter embargot blir det alltså en lucka i denna argumentation, framförallt om man inte är insatt i frågan sedan tidigare.

Det ges ingen explicit bild i dokumenten av hur EU ser på den styrka med vilken Somalia själva är i stånd att lösa sina problem. I denna undersökning ligger dock föreställningen om åtgärder för svaga stater som en grund i analysen. Om man ansåg att den somaliska kapaciteten att styra landet i sitt folks intresse var tillräcklig, skulle interventionens legitimitet försvåras. Trots att det resonemanget saknas, ser man tydliga kopplingar till teorier om staters styrka i argumenten och rättfärdigandena. Inte minst det faktum att man anser sig nödgad att ingripa och så att säga ”lösa problemen åt Somalia” visar på denna tendens (Fukuyama 2004:129–130). Här ser man även globaliseringens effekter. Talentino menar att den ökande globaliseringen gör att man i allt högre grad ser politiska problem som transnationella istället för interna (Talentino 2005:34–37). Att detta problem påverkar andra än bara Somalia internt, är ett faktum och därför är det också ett sätt att förstå varför man genomför den här typen av insats.

Som vi har sett finns det en rad faktorer som kan sägas rättfärdiga operation Atalanta i de dokument som analyseras. Ändå har EU inte behövt rättfärdiga operationen i förhållande till FN eller den somaliska regeringen eftersom godkännande från dem var en

förutsättning för hela operationens inledande. Men det är intressant att se att ingen av de fyra skäl som Michael Walzer anger om när ett krig eller en intervention är rättfärdigt känns applicerbara på denna situation. Kanhända utgår Walzer från att när en stat själva godkännt insatser mot den egna befolkningen, behövs inga vidare argument. Trots detta finns alltså ändå skäl som går utanför Somalias godkännande att finna i dokumenten. Detta indikerar att det ändå finns en vilja att rättfärdiga operationer av det här slaget.

Sammantaget är det den internationella rätten som får ses som det starkaste argumentet för att operation Atalanta kan genomföras på det sätt som man beskriver. Det tydligaste, explicita skälet till att man genomför den, tycks vara de akuta humanitära åtgärder som den somaliska befolkningen måste få för att överleva. Men vi har också sett att en viktig bakomliggande faktor också kan sägas vara att säkerställa den internationella handeln och sjöfarten.

4.3 Förväntade resultat och mål med operationen

Det mål som framgår som tydligast i och med att det skrivs ut mer än en gång i beslutet att operationen syftar till ”avvärjande, förebyggande och bekämpande av piratdåd och väpnade rån till havs.” Det enda som skulle kunna sägas hjälpa operationen i detta arbete är de militära åtgärder man talar om. De militära åtgärderna är kortsiktiga och därför är det inte svårt att förstå på vilket sätt dessa bekämpar och även till viss del avvärjer piratdåden. Men på vilket sätt de skulle förebygga väpnade rån och piratdåd även på lång sikt, framgår inte av dokumentet. Men Francis Fukuyamas resonemang om svaga stater som kan ge upphov till problem även för andra stater går att applicera på piratdåden som pågår i Adenviken just nu (Fukuyama 2004:ix). Det Fukuyama framförallt ser som åtgärd för att komma till rätta med att svaga stater blir plattformar för den här typen av problem är att hjälpa till att bygga upp staten. I det arbetet menar han, som vi såg tidigare, att det finns tre steg. Det första handlar om kortsiktiga lösningar som framförallt handlar om åtgärder för att upprätthålla säkerheten, det andra om lösningar som ska fungera när andra stater lämnar landet. Det tredje är punktinsatser i de institutioner som sedan behöver extra stöd. Det finns inga sådana åtgärder med i beslutet om Atalanta. Självklart kan det finnas andra åtgärder från EU:s sida som fokuserar mer på den typen av insatser som ska utspela sig inne i Somalia i syfte att bygga upp staten. Men då dessa eventuella åtgärder inte inkorporeras i beslutet och dokumentet om Atalanta kan vi inom ramen för denna undersökning heller inte värdera dem. Däremot kan vi se att de åtgärder som beskrivs att Atalanta utför svarar till den första nivån. Detta för att det i nuläget framförallt handlar om att bistå med mankraft för att öka säkerhetsläget i farvattnen utanför kusten. Det

skulle alltså, utifrån Doyle och Sambanis forskning, kunna sägas att det tydligaste resultatet med denna operation blir att få slut på våldet och inte att bygga en långvarig fred. I beslutet om Atalanta finns ett förväntat slut på operationen inskrivet. Mandatet man fått från FN löper ut i december 2009. Det faktum att det finns en idé om när interventionen ska ta slut, gör att steg två också bör finnas i åtanke. Det är anmärkningsvärt att det inte skrivs ut någon sådan åtgärd i handlingsplanen för Atalanta. Att vi ingenstans kan hitta hur de tänker sig att Somalia och dess grannländer själva ska kunna upprätthålla säkerheten även efter att EU:s styrkor lämnat området.

Man skulle kunna se målet att världslivsmedelsprogrammets sändningar ska komma fram tryggt som ett sätt att stärka den somaliska befolkningen. Men detta är inte heller en åtgärd som förändrar grundproblemet utan snarare en akut insats för att läget inte ska bli värre. Den primära åtgärden för att trygga säkerheten för dessa sändningar är också militär närvaro ombord på fartygen samt att man ska patrullera området. Det är svårt att säga på vilket sätt detta tryggar hjälpsändningarna även efter att operation Atalanta förväntas vara avslutad. Hur som helst kan detta mål sägas vara av humanitär art. Att syftet primärt är att den nödställda somaliska befolkningen ska få den mat de är i så akut behov av.

Ytterligare ett mål med operationen är att den internationella sjöfarten ska vara säker och att handelsvägarna till havs, även utanför Somalias kust, ska vara trygga. Detta mål hänvisar mer till ett intresse som ligger bortom enbart Somalias säkerhet. Här ser man tydligt att det problem som piratverksamheten utgör blir till ett internationellt problem då det skapar olägenheter för handelsfartygen. Målet här har då skiftat fokus från att enbart handla om att befolkningen i det land man intervenerar ska få det bättre till att man ser saken i ett större perspektiv där även EU:s medlemsstater och andra vinner något på att piratverksamheten motarbetas.

Man menar även att ett mål med operationen är att skapa internationell fred och säkerhet i regionen. Detta hör ihop med de säkra sjövägarna, om inga fartyg utsätter sig för några risker i och med att de trafikerar Adenviken, kan det sägas råda fred där. Å andra sidan kan man säga att fred och säkerhet i regionen även innefattar det somaliska fastlandet och dess grannländer. Även om denna operation ska utspela sig till havs, blir det vanskligt för oss som läsare att se hur fred och säkerhet ska uppnås som slutgiltigt mål när man inte nämner hur det är tänkt att man ska komma till rätta med de problem som finns på land. Det som denna otydlighet framförallt bidrar till är att argumentationen blir haltande. Om argumentet är att skapa fred och säkerhet och man ska göra det genom att motarbeta ett problem som skapats

bland annat på grund av att staten är svag. Då saknas åtgärderna för att stärka staten för att argumentationen ska bli komplett.

Sammantaget kan man säga att operationen då har två primära mål. Dels handlar det om humanitära mål som syftar till att den somaliska befolkningen inte ska svälta ihjäl. Och dels handlar det om målet att säkra den internationella sjöfarten och handeln. Den idé som ligger bakom detta kan sägas vara den realistiska tanken om att humanitära mål och egenintresse och skydd inte behöver vara ömsesidigt uteslutande (Fukuyama 2004:132). Att de i mycket hög grad hör samman i det här fallet kan man se med hänvisning till att det är samma medel som ska användas för att uppnå dem.

4.4 Kontext och verklighetsbild

I beslutet 2008/851/Gusp står inget att läsa om den roll EU:s länder har i Somalia förutom operation Atalanta. Det står heller inte något om Somalias situation mer än att en stor del av dess befolkning är fördrivna och i stort behov av WFP:s hjälpsändningar.

Om man däremot läser det faktablad som EU gett ut som handlar om Operation Atalanta, finner man en del sådan information. Dessa kommer i detta kapitel främst att analyseras utifrån vårt bakgrundskapitel och teorierna.

En gemensam föreställning som återfinns i båda dokumenten är synen på världspolitiken. Som vi såg i kapitel 2.3 skiljer man mellan det realistiska synsättet, det kosmopolitiska och det statsmoralistiska. I de texter som finns om operation Atalanta, är det framförallt det statsmoralistiska synsättet som framträder. Det realistiska synsättet skulle ha sagt att det inte spelade någon roll vilka argument som finns för operationen. Argumentationen är ändå tydlig här med hänvisning till rättfärdigandet av det våld som man utför. Det kosmopolitiska synsättet som hänvisar till den individuella säkerheten framförallt, är inte heller framträdande då ett av de viktigaste argumenten är hänvisningen till den kollektiva säkerheten. Däremot det statsmoralistiska sättet att se på staters signifikans för världspolitiken, lyser igenom starkt. Trots att vi anser att det statsmoralistiska synsättet är mest framträdande som idé bakom denna operation, har vi också sett tendenser till realistiska utgångspunkter. Då handlar det som vi skrivit ovan främst om att en intervention aldrig bara är helt och hållet humanitär. Om den enligt realisterna ska genomföras, bör det finnas någon typ av egen vinning med i kalkylen. Det gör det i operation Atalanta.

Man uppmärksammar i detta faktablad att operation Atalanta är en del av en global handlingsplan ledd av EU för att stabilisera krisläget i Somalia. Man betonar att denna

kris har politiska, säkerhetsmässiga samt humanitära aspekter. I texten finns ingen egentlig förklaring hur denna kris kan ha uppstått. EU beskriver konkreta åtgärder mot framförallt piratverksamheten. Men man nämner ingenstans att utomstående aktörer kan vara med att skapa de problem som gjort att piratdåd och väpnade rån har intensifierats de senaste åren. De problem som beskrivs i rapporten från FN:s expertgrupp att det förekommit illegalt fiske som kostat Somalia enormt mycket pengar nämns inte alls (Congressional research service 2009:6). Det illegala fisket pågår i samma områden som piratdåden och därmed också i samma eller närliggande områden som operation Atalantas fartyg verkar. Det kan hända att det finns naturliga orsaker till varför man inte nämner något sätt att komma till rätta med det problemet, exempelvis att man jobbar med den frågan på andra håll. Men eftersom det inte nämns i protokollen, förblir det oklart hur man från EU:s sida ser på denna problematik. Hänvisningar till att det är viktigt att upprätthålla folkrätten och den internationella ordningen har vi funnit i många av de argument som finns för operation Atalanta. Illegalt fiske måste kunna sägas vara ett brott mot den internationella rätten och därför är det anmärkningsvärt att man inte med ett ord förklarar hur det hänger ihop med bekämpningen av piratdåden och de väpnade rånerna. Samtidigt kan man också här se att suveräniteten kan stå emellan problem med illegalt fiske och åtgärder mot det. I operation Atalantas direktiv är det tydligt att respekt för suveränitet är mycket viktigt. Att ta itu med de fartyg som fiskar illegalt innebär indirekt att man eventuellt hindrar fartyg som seglar under andra suveräna staters flagg. Då skulle ett ingripande mot dessa fartyg också innebära ett ingripande mot andra suveräna stater. Vi ämnar inte med denna uppsats att ta ställning till hur bra operation Atalanta är. Men vi anser att det är intressant och viktigt att nämna att man i en operation som så öppet står upp för folkrättsliga argument inte tar upp alla aspekter av internationella överträdelser som enligt FN pågår runt Somalias kust.

I faktabladet står det att läsa att EU stödjer Djiboutiprocessen för fred och försoning i Somalia. Detta har inte en direkt koppling till det arbete som fartygen inom ramen för operation Atalanta utför. Men man kan ändå se att EU sammankopplar sina olika insatser eftersom de i ett dokument som primärt handlar om den militära insatsen ändå informerar även om annat som görs och som man är inblandad i. I samma stycke står också att EU mångdubblar sitt stöd till fredsprocessen. Om man väljer att se operation Atalanta som en del av det arbete som EU totalt sett utför i Somalia, finns en koppling till de multilaterala interventionernas syften. Talentino poängterar att syftena med multilaterala interventioner ofta är att antingen skapa eller underlätta politisk förändring (Talentino 2005:32–32). I ett vitt perspektiv kan detta alltså appliceras här. Framförallt om när man fortsätter att läsa och ser att

Atalantas fartyg har som en uppgift att eskortera resurser som ska komma fram till AMISOM, den Afrikanska Unionens militära insats. Denna insats stöds även av FN och arbetar för att underlätta för övergångsregeringen under den period som den har på sig att arbeta fram en ny konstitution och fram till nästa val 2011. AMISOM har även som syfte att förhindra övergrepp mot mänskliga rättigheter som förekommer i och med den oroliga situation som råder i Somalia. Detta arbete går även att koppla till de humanitära interventionernas syften. Att skydda de mänskliga rättigheterna har blivit ett ideal som nästan övergått till en plikt för stater som vill arbeta i enlighet med FN:s riktlinjer (Zanetti 2001:205). Att en världsbild där idealet om de mänskliga rättigheterna existerar i bestämmandet och genomförandet av denna operation är rimligt att anta. Om man ser uppbyggandet av mänskliga rättigheter som en plikt eller inte går utifrån dokumenten att se från två håll. Å ena sidan skulle man kunna anse att man gör det eftersom konstaterandet att man ska skydda hjälpsändningarna till förmån för den somaliska befolkningen inte åtföljs av några direkta förklaringar. Detta kan tolkas som att det är en självklarhet för EU att humanitära behov måste tillgodoses även i stater som inte själva klarar av att förse sin befolkning med det nödvändigaste. Å andra sidan har man satt ett slutdatum på operationen utan hänvisning till att man bör stanna ända tills man är säkra på att de mänskliga rättigheterna kan garanteras för alla i Somalia. Sett ur detta perspektiv blir det alltså viktigare att följa FN:s mandat och man skulle kunna tro att FN:s uppmaningar är det enda skälet till att man genomför denna operation.

Den verklighet som byggs upp här och som man får anta att beslutet om operation Atalanta baseras på, är att Somalia är ett land i kris och att det internationella samhället måste gripa in. Frågan om det är principen om icke-intervention eller humanitär hjälp och internationell rätt som är överordnad i detta fall, svarar man på i och med att en operation av det här slaget satts in. Att det westfaliska systemet är viktigt och essentiellt i verklighetsbilden visas tydligt då det ofta talas om respekten för suveränitet. Men den respekten får ändå stå tillbaka när man beaktar den svåra humanitära situationen som går att se i Somalia. Det statsmoralistiska idealet att stater är de viktigaste aktörerna och att dessa stater måste vara starka för att det ska råda ordning i världen lyser också igenom i den bild av verkligheten som målas upp. Det finns en tydlig fokus på att staten Somalia måste stärkas och att den ska det genom bland annat hjälp och stöd med att bygga upp den interna suveräniteten. Att suveränitetsprincipen i Afrika inte ser ut på samma sätt som i väst, ingår inte i den verklighetsbild som skapas i dessa dokument. Att det skulle finnas ett alternativ till de typer av statliga institutioner som vi känner till, existerar inte i åtgärdsprogrammet. Huruvida det är en svaghet från EU:s sida eller inte, kan bara framtiden utvisa. Däremot finns en uppenbar

fokus på att en klassisk stat med westfaliska mått mätt, bör byggas upp i Somalia. Frågan som inte går att besvara inom ramen för denna undersökning, men ändå är intressant, är vad som händer med Somalias relation till sina grannländer om statens uppbyggnad skulle bli lyckosam. Om nu systemet är väsensskilt från det västerländska, bör ju dynamiken på Afrikas horn också vara något att ta hänsyn i utarbetandet av åtgärderna för Somalia.

4.5 Beslutet om operation Atalanta i förhållande till FN:s resolutioner

Eftersom det i beslutet om operation Atalanta hänvisas så mycket till FN:s resolutioner, kommer vi nu att se vilka av aspekterna som man valt att lyfta fram i handlingsplanen.

I resolutionerna fördöms piratdåd främst för att de hindrar de humanitära hjälpsändningarna att komma fram till den nödställda befolkningen. Man menar i resolutionerna att det är lagligt enligt internationell rätt att segla in på Somalias territorialhav för att både skydda hjälpsändningarna och handelsfartyg i de fall som det behövs. Detta ser vi tydligt att EU har valt att följa i beslutet om Atalanta.

Man menar också från FN:s sida att staterna ska samarbeta med varandra, med Somalia och med regionala organisationer för att arbeta mot piratdåden och de väpnade rånen. Här ser vi också att det följs i så mån att man uttryckligen skriver att operation Atalanta ska samarbeta med andra insatser som finns i området. Samarbetet med den somaliska regeringen får vi inte veta så mycket om i beslutet mer än att det finns ett godkännande från deras sida till operationerna. Samarbete med regionala organisationer nämner man inte alls, förutom att man samarbetar med AMISOM för att förbättra situationen inne i Somalia. Men detta berör inte primärt operation Atalantas uppgifter.

Något som också tas upp i resolutionerna är att de stater som deltar i insatserna ska hjälpa Somalia och dess grannländer att själva kunna ta itu med problemen. Någon handlingsplan för detta existerar inte i de dokument som vi har analyserat. Att landets egen kapacitet inte alltid är det mest primära när det kommer till att få slut på våldet man intervenerar mot, visar Doyle och Sambanis undersökning. De fann att intervention av en tredje stat kan vara mer effektivt än hur stor kapacitet som finns i landet (Doyle och Sambani 2000:795). En förklaring till att FN betonar Somalias egen kapacitet när EU inte gör det på samma sätt kan vara att deras mål skiljer något från varandra. Om FN främst vill skapa långvarig stabil fred, är det mycket viktigt att bygga alla delar av Somalia. Om EU:s primära syfte med operation Atalanta är att stoppa våldet, är den lokala kapaciteten inte lika viktig.

FN är också noga med att alla åtgärder ska ske med den somaliska övergångsregeringens samtycke och med respekt för Somalias territoriella suveränitet. Detta

betonas flera gånger i beslutet och faktabladet. Suveränitetsprincipen är ett ideal som i högsta grad alltså är närvarande i denna operation.

FN ser en tydlig koppling mellan piratdåden och den förvärrade humanitära situationen inne i Somalia. Därför anser de att det är av största vikt att hjälpa Somalia att bygga upp fungerande och demokratiska institutioner för att helt och håller kunna komma till rätta med problemet. Här är vi tillbaka till grundproblematiken. Så länge Somalia är en kollapsad stat finns det alltid risk för att problem av det slag som uppstått nu kommer att förekomma. Därför kan man aldrig komma åt grogrunden för sådana problem om staten fortsätter att vara svag. I själva operation Atalantas syfte verkar det inte finnas några handlingar som har med uppbyggandet av staten Somalia i sig, förutom att man vill skydda AMISOM:s fartyg in mot Somalia. Däremot betonar man i faktabladet att operation Atalanta är en del av ett större arbete som syftar till att på längre sikt försöka stärka den somaliska staten. Detta humanitära ideal som är så vanligt när det gäller multilaterala interventioner går då alltså att indirekt se även i operation Atalanta.

Eftersom så stor del av motiveringarna till operation Atalanta hänvisade till FN:s resolutioner, berikade denna jämförelse syftet att finna idealen och idéerna som är unika för just operation Atalanta. Just det faktum att man inte valt att ta fasta på alla delar av FN:s rekommendationer gör att de man valt att ta fasta på blir tydligare. Framförallt med tanke på att operation Atalanta bara är en del av de åtgärder EU utför i Somalia. Vi såg alltså här att suveränitetsprincipen och de humanitära idealen båda anses viktiga i genomförandet av EU:s insatser till havs. Medan de mer långsiktiga försöken att hjälpa den somaliska befolkningen att bygga upp kapaciteten inte ryms inom ramen för denna operation.

5. Slutsatser och diskussion

Som en teoretisk grund till vår undersökning ville vi utröna hur principer om intervention och suveränitet inverkar på det internationella samfundets åtgärder när det gäller att komma till rätta med svaga stater. Att man ofta inte ser suveränitetsprincipen som total i den internationella politiken längre har vi sett i de teoretiska perspektiv som redovisats. Detta lämnar utrymme för att rättfärdiga och genomföra vissa typer av interventioner. Samtidigt är resonemangen om suveränitet fortfarande aktuellt. Detta torde vara en effekt av att stater fortfarande ses som mycket viktiga aktörer i den internationella politiken. Ju mer sammankopplade världens stater blir, desto mer aktuell blir då också frågan om intervention eftersom alltfler problem ses som gemensamma. Denna utveckling bidrar dock inte till att spänningen mellan suveränitet och intervention inte finns kvar. Den har snarare skiftat karaktär. Istället för att ta sin utgångspunkt i den totala suveräniteten när man ska bedöma en interventions vara eller icke vara, måste man snarare ställa sig frågan när och vem som har rätt att överträda en annan stats suveränitet. Som vi såg i kapitel 2 så kan internationell lag och skydd av mänskliga rättigheter vara två principer som utgör skäl till att intervensera. Etik och moral har såldes blivit signifikanta ideal när det kommer till den här typen av frågor.

Det empiriska exempel vi valde att applicera det teoretiska problemet på, handlar om hur en dokumenterat svag stats problem bli en angelägenhet för hela det internationella samhället. Att vi ville undersöka idéstrukturerna bakom den operation som EU valt att sätta in i det här fallet, beror på att den här typen av interventioner tycks bli mer vanliga i en värld som alltmer hänger ihop. Man kommer därför ett steg närmare förståelsen för vilka ideal som råder i den internationella politiken idag.

De svar som vi kommit fram till i den empiriska undersökningen är starkt kopplade till de teoretiska perspektiv som valdes i uppsatsen. Man skulle kunna argumentera för att om valet av teorier varit annorlunda, skulle även svaren på frågan blivit annorlunda. Detta kan säkert stämma. Men teorierna i sin tur är valda utifrån det empiriska problemet. Detta, i kombination med att vi försökt ha ett transparent angreppssätt i analysen, gör att vi kan säga att de ideal vi funnit bakom denna operation ändå i allra högsta grad är relevanta.

Det denna undersökning visat är att det humanitära målet är tydligt representerade i skälen till denna intervention. Detta ligger alltså helt i linje med det som teorierna berättat för oss, att dessa ideal blivit allt viktigare. Däremot har det också i denna undersökning blivit tydligt att det humanitära målet inte behöver gå stick i stäv med att gynna

sina egna intressen. Detta gör inte att målet att hjälpa den somaliska befolkningen måste konkurrera med målet att säkra handel och sjöfart även för andra stater.

Man skulle kunna spekulera i om det hade varit möjligt att genomföra en sådan här operation utan att det funnits något för de deltagande staterna att vinna på detta. Det hör inte samman med svaret på vår undersökning, men är en tanke man slås av i anslutning till uppsatsens genomförande. Man kan argumentera för att hjälpa andra alltid innebär att hjälpa sig själv även om effekterna inte är lika uppenbara som i det här fallet. Men man kan också tänka sig att tack vare att det finns vinster för det internationella samhället i att stärks levnadsstandarden för en stats befolkning, blir det också lättare att ta beslut om intervention.

Trots att det humanitära idealet lyfts fram så tydligt är avsaknaden av idéerna om att civilbefolkningens liv ska skyddas tydlig. Det behöver självklart inte betyda att man inte har intentionen att hålla dem utanför konflikten så långt det går eller idéer om hur det ska gå till. Men att det inte går att finna i dokumenten gör att detta ideal inte heller blir framträdande. Inte heller någon särskild hänsyn till att det finns olika maktgrupperingar som härstammar från klanerna i landet tycks finnas. Att man på något sätt anpassat interventionen till Somalias specifika förhållanden är därmed inte något som finns närvarande. Än tydligare blir detta när man betänker att det finns tydligt utskrivna handlingsplaner för sjöfart som ska passera regionen så att EU:s styrkor kan skydda dem. Samma handlingsplan kan finnas för exempelvis de somaliska fiskebåtarna som trafikerar farvattnen, men det nämns inte. Detta trots att FN:s expertgrupp noterat att de somaliska fiskarna inte gärna ger sig ut på vattnet med rädsla för överfall.

Även om det människorättsliga idealet tycks överordnat i just denna operation kommer man inte ifrån att tankar om att respekt för suveräniteten också är ett viktigt ideal bakom Atalanta. Varför det är viktigt i detta fall har vi inte kunnat fastslå med den typ av undersökning som vi genomfört. Men en trolig anledning skulle kunna vara att det är demokratiska stater som ingår i det westfaliska systemet som står för denna intervention. Man skulle alltså därför kunna anta att suveränitetsprincipen så att säga finns inbyggd i deras sätt att se på den politiska ordningen. Att piraterna dessutom inte arbetar med den sittande regeringens godkännande gör också att det blir enklare att genomföra operationen utifrån suveränitetsidealet.

Frågan om idealet om den internationella rätten i betydelsen FN-mandat är överordnad vikten av att ha Somalias godkännande för att genomföra operationen är något som inte går att svara på i det här fallet eftersom man har båda. Men med hänvisning till att

man i större utsträckning refererar till FN-mandatet än till den somaliska regeringens godkännande i protokollen, skulle man eventuellt kunna tolka mandatet som överordnat.

Denna uppsats syfte har inte varit att värdera denna intervention för att se om den är rättfärdig eller inte. Trots det har vi på sina ställen i analysen värderat argumentationen. Anledningen till detta är att en hållbar argumentation också indikerar hållbara idéer. I de fall där vi poängterat att argumentationens alla delar inte hör ihop, innebär det också att idéstrukturen blir luddiga. Det är också anledningen till att vi i vissa fall fokuserat på vad man inte säger i texterna. Denna undersökning blir i och för sig naturligt begränsad av det material vi har haft tillgång till. Eftersom vi är hänvisade till de texter som EU själv valt att offentliggöra är det bara utifrån den bild som dessa texter skapar som vi kan analysera idéerna. Det innebär att vi är medvetna om att de ideal vi funnit här långt ifrån måste vara de enda som finns. En analys av texter som sammanfattar hela den här operationens uppkomst och genomförande blir per definition också en sammanfattning av alla de idéer som kan tänkas ligga bakom den. Men eftersom det är dessa texter som representerar operation Atalanta, ansluter vi oss till att de ideal som finns i dem anses vara de viktigaste, även från EU:s sida.

Vi valde att begränsa vår undersökning till operation Atalanta eftersom det var inledningen av denna insats som väckte vårt intresse för den här frågan. Som en fortsättning på denna undersökning skulle det vara mycket intressant att se hur EU:s samlade insatser i Somalia korresponderar med varandra. Det skulle ge en mer heltäckande bild av idéerna bakom EU:s handlande i Somalia specifikt. Men också en ökad förståelse för relationen mellan svaga och starka stater mer generellt. Någon som också skulle kunna utveckla den här undersökningen, hade varit att jämföra den med andra militära interventioner till sjöss. Vid en sådan jämförelse hade gått att utröna vilka specifika föreställningar som ligger bakom operation Atalanta även i förhållande till liknade operationer.

Källförteckning

Tryckta källor

Aggestam, Karin ”Inledning, Teoritraditioner om rättfärdiga krig” i Aggestam, Karin (red) (2004) *(O)Rättfärdiga krig*. Lund: Studentlitteratur

Badom, Ted Gogote (1997) *Foreign Intervention in Internal Wars*. Lund: Studentlitteratur

Beckman, Ludvig (2005). *Grundbok i idéanalys: det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus

Bergström Göran, Boréus Kristina (red) (2005) *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur

Buzan Barry, Waever Ole (2003) *Regions and Powers: the structure of international security*. Cambridge: Ambridge University Press

Doyle, Michael W. “The new interventionism” (2001) i Progge, Thomas W. (red) (2001) *Global Justice*. Oxford: Blackwell

Esaiasson Peter, Giljam Mikael, Oscarsson Henrik, Wängnerud Lena (2007) *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik

Fukuyama, Francis (2004). *State-building: governance and world order in the 21st century*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press

Handy, Paul-Simon och Speicer, Dunja “The state, its failure and external intervention in Africa” i Devetak, Richard och Hughes Christopher W (red) (2008). *The globalization of political violence* Hampshire: Routledge

Heywood, Andrew (2004). *Political theory: an introduction*. 3. ed. New York: Palgrave Macmillan

Mansbach, Richard W. (2000). *The global puzzle: issues and actors in world politics*. Boston: Houghton Mifflin

Nye, Joseph S. (2004). *Att förstå internationella konflikter*. 1. uppl. Malmö: Liber

Talentino, Andrea Kathryn. (2005). *Military intervention after the Cold War [Elektronisk resurs] the evolution of theory and practice*. Athens: Ohio University Press

Wheeler Nicholas J. (2002) *Saving Strangers: Humanitarian intervention in international society*. Oxford: Oxford University Press

Zanetti, Veronique (2001) i Progge, Thomas W. (red) (2001) *Global Justice*. Oxford: Blackwell

Walzer Michael (1977/2006). *Just ans unjust wars*. New York: Basic Books

Elektroniska källor

Congressional Research Service, ”*Piracy off the Horn of Africa*” (2009).
<http://fpc.state.gov/documents/organization/122938.pdf>

EU:

Beslutet om operation Atalanta 2008/851/Gusp

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:301:0033:0037:SV:PDF>

Faktabladet om operation Atalanta (EU Navfor)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/090507%20Factsheet%20EU%20NAVFOR%20Somalia%20-%20version%207_EN.pdf

Press release om givarkonferensen i Bryssel i april 2009

<http://ue.eu.int/showFocus.aspx?id=1&focusid=367&lang=sv>

FN:s resolutioner 1814, 1816, 1838, 1846

<http://daccess-ods.un.org/TMP/6634325.html>

<http://daccess-ods.un.org/TMP/4349749.html>

<http://daccess-ods.un.org/TMP/8071705.html>

<http://daccess-ods.un.org/TMP/9320054.html>

Riksdagens proposition 2008/09:108

http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GW03108

Säkerhetspolitik

http://www.sakerhetspolitik.se/templates/Conflict_____459.aspx